

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Mezinárodní organizace

Autor práce: Nikola Diartová

Studijní obor: Regionální studia

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Petra Černíková

Katedra:

2009

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

Nikola Diartová

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Petře Černíkové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

OBSAH	4
ÚVOD	5
1 MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE VŠEOBECNĚ	6
1. 1 Úloha a význam mezinárodních organizací	9
2 HISTORIE MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍ	11
2. 1 Prenatální období	12
2. 2 Rané období formování základů pro vznik mezinárodních organizací a režimů.....	13
2. 3 Období prvních mezinárodních organizací a režimů.....	14
2. 4 Období po první světové válce	15
2. 5 Období po druhé světové válce	16
2. 6 Období po skončení konfliktu Východ- Západ	20
3 STATUT, STRUKTURA, PRÁVNÍ POVAHA A ROZPOČET MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍ	24
4 ROLE MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍ	29
4.1 Mezinárodní organizace jako nástroj	29
4.2 Mezinárodní organizace jako aréna	29
4.3 Mezinárodní organizace jako aktéři	29
5 FUNKCE MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍ	31
6 DRUHY MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍ	33
6. 1 Rozdělení podle typů členství	33
6. 2 Rozdělení podle rozsahu členství.....	34
6. 3 Rozdělení podle cílů a pole působnosti.....	35
6. 4 Rozdělení podle doby trvání	36
6. 5 Rozdělení podle obsahu činnosti.....	36
7 MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE A ČR	37
ZÁVĚR	45
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	47
SEZNAM PŘÍLOH	50
PŘÍLOHY	51
ABSTRAKT	62
ABSTRACT	63

ÚVOD

Studium mezinárodních organizací je jednou z oblastí studia mezinárodních vztahů. I když je vývoj mezinárodních organizací poměrně novodobá záležitost, obsah tohoto tématu je široký. Tyto instituce nabyly za pár desítek let svého fungování nevídaného významu. Kamkoliv se podíváme, ovlivňují mezinárodní organizace dění na světovém politickém, hospodářském, sociálním a kulturním poli. Bez vzniku těchto institucí by nebyla možná tak efektivní koordinace států jaká funguje dnes.

Cílem této bakalářské práce je komplexně popsat mezinárodní organizace jako celek. Začneme obecným popisem a definováním, kdy je možné hovořit, že je daná organizace mezinárodní, a kdy ne. Zaměříme se na historii vzniku mezinárodních organizací a důvody proč došlo k jejich založení. Stanovíme funkce mezinárodních organizací v jednotlivých obdobích a jak a proč se jejich funkce v jednotlivých obdobích měnily. Podíváme se taky na obecnou strukturu mezinárodní organizace, abychom získali přehled z čeho se skládají a jak vnitřně fungují. Nakonec se zaměříme na vliv mezinárodních organizací na Českou republiku a činnost nejdůležitějších mezinárodních organizací jichž je Česká republika členem.

Jelikož je téma mezinárodních organizací obsáhlé, existuje mnoho nových i starších publikací o nich. Kromě těchto písemných publikací budu používat odborné články z internetu. Ve své bakalářské práci se pokusím všechny tyto zdroje spojit a vytvořit práci, která by komplexně obsáhla základní tematiku mezinárodních organizací, a která by mohla být použita jako zdroj informací pro ty, kteří chtějí získat ucelený pohled na dané téma.

1 MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE VŠEOBECNĚ

Mezinárodní organizace jsou specifickým a relativně novým oborem mezinárodních vztahů. Rozmach v jejich vzniku se datuje do druhé poloviny 19. století, kdy si jednotlivé státy začaly uvědomovat důležitost mezinárodní spolupráce, která by vedla k zajištění míru a bezpečnosti. Docházelo rovněž k častým mezinárodním konferencím, na nichž státy sjednávaly mnohostranné smlouvy, upravující otázky mezinárodní spolupráce při rozvoji vědy, techniky, dopravy či zdravotnictví. Někdy ustanovovaly pro koordinaci činnosti států mezinárodní výbory, komise, úřady a později i první mezinárodní organizace. Jelikož byl z počátku počet mezinárodních organizací malý, bylo jejich studium pouze podoborem mezinárodních vztahů a jejich otázkou se zabývali především právníci a historici. Z tohoto důvodu neexistuje dodnes jednotná shoda o definici mezinárodních organizací a mnoho odborníků zabývajících se tímto tématem si vytvořili definici vlastní. V našich podmínkách se za nejčastější definici bere ta, že „mezinárodní organizace reprezentuje institucionální formu založenou na formálním systému pravidel a cílů, administrativním aparátu, formálních a materiálních skutečnostech, fyzickém vybavení, sídle, vlastních zaměstnancích, finančních prostředcích, správní hierarchii a orgánech (sekretariát shromáždění zástupců).“¹ Dále bych zde uvedla pár dalších definic mezinárodní organizace podle významných světových politologů a Unie mezinárodních asociací (UIA).

Podle německého politologa Volkera Rittbergera rozumíme „mezinárodní organizací sociální instituci, která může vůči svému okolnímu prostředí vystupovat jako aktér. Mezinárodní organizace jsou charakterizovány interně přijatými a závaznými normami a pravidly, která byla přijata mezi členy. Tyto normy a pravidla určují pevně možnosti jednání členů a jejich zástupců v opakujících se situacích a vedou k předvídatelnosti vzájemného chování. Mezinárodní organizace se navenek vyznačují schopností autonomně vystupovat vůči svému okolí, tedy např. vůči státům a jejich zástupcům.“²

Anglický politolog Clive Archer definuje mezinárodní organizaci jako „formální kontinuální strukturu, která je vytvořena na základě dohody mezi členy, a to

¹ WAISOVÁ, Š. Úvod do studia mezinárodních organizací. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. 2008. s. 100

² RITTBERGER V. *Internationale Organisationen, Politik und Geschichte. Europäische und weltweite zwischenstaatliche Zusammenschlüsse*. Opladen: Leske + Budrich, 1994.

buď vládními či nevládními zástupci, z minimálně dvou suverénních států s cílem dosáhnout společného zájmu členů. Uskupení vytvořená s cílem dosáhnout profitu jsou vyloučena z této definice.“³ Tato definice se nevztahuje na mezinárodní nadnárodní korporace.

Další německý politolog Wichard Woyke rozděluje mezinárodní organizace na vládní a nevládní. „Pod pojmem mezinárodní vládní instituce rozumíme uskupení států, které vzniklo na základě multilaterální mezinárodněprávní smlouvy, a které má vlastní orgány a kompetence. Toto uskupení je tvořeno nejméně dvěma státy a zaměřuje se na spolupráci v politické, ekonomické, bezpečnostní nebo kulturní oblasti. Mezinárodní vládní organizace jsou, tak jako státy, subjekty mezinárodního práva, mají vlastní organizační strukturu, která působí dovnitř i vně organizace, a jsou zmocněny státy jednat jejich jménem v určitých oblastech. Mezinárodní nevládní organizace je společné uskupení minimálně tří společenských aktérů z minimálně tří států, kteří s cílem regulovat přeshraniční spolupráci vytváří vlastní mechanismy.“⁴ Ve své definici uvádí Wichard Woyke také tuto pětici znaků:

- stálá organizační struktura, která zdolává úkoly stanovené mezinárodní organizací,
- dobrovolné členství rovnoprávních partnerů,
- smlouva nebo dohoda v níž jsou stanoveny cíle, struktura a metody spolupráce partnerů,
- reprezentativní poradní konferenční orgán,
- stálý sekretariát plnící běžné administrativní, vědecké a informační úkoly.

J. Ondřej a M. Potočný se oba shodují, že „mezinárodní organizací rozumíme sdružení států, která na základě právního aktu, kterým byla zřízena (mezinárodní smlouvy) trvale vykonávají určité úkoly pro členské státy, a to vlastním jménem a vlastními orgány. Mezinárodní organizace používá některých aspektů mezinárodněprávní subjektivity.“⁵ Tato definice mluví pouze o vládních organizacích, jelikož mezinárodní nevládní organizace tyto vlastnosti nemají.

³ ARCHER C. *International organizations*. Routledge, 2001.

⁴ WOYKE W. *Handwörterbuch internationale Politik*. Opladen : Leske + Budrich : UTB für Wissenschaft, 2000

⁵ ONDŘEJ J. *Základy mezinárodního práva : učební text pro posluchače Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy*. Karolinum, 1998 s. 28

Vedle těchto definicí lze ještě jmenovat jednu, jež založila Unie mezinárodních asociací (UIA). Vznikla jako pomůcka, aby bylo jednodušší ohraničit mezinárodní organizace a zpracovávat o nich údaje. UIA vydává každý rok ročenku mezinárodních organizací, podle níž „musí mezinárodní organizace splňovat tyto podmínky:

1. Cíle organizace musejí mít mezinárodní charakter a zahrnovat činnost v nejméně třech státech.
2. Existuje individuální či kolektivní členství s plnými hlasovacími právy členů z nejméně tří států. Členství musí být otevřené všem, kteří jsou způsobilí k činnosti v organizaci a mají zájem působit na cílovém poli organizace. Pravidla hlasování nesmí umožnit žádné národní skupině kontrolovat organizaci (jsou vyloučeny národní organizace, které umožňují členství cizincům, dále náboženské komunity a neformální společenská hnutí).
3. Statut organizace musí poskytovat členům právo pravidelně volit výkonné orgány a vedoucí reprezentanty organizace, v rámci organizace musí existovat stálé ústřední organizace a ustanovení zaručující její kontinuální práci.
4. Pokud jsou vedoucí představitelé v jednom volebním období stejné národnosti, musí existovat princip pravidelné rotace nejvyšších představitelů, organizace musí mít vlastní úředníky.
5. Nejméně tři členové organizace musí přispívat do rozpočtu organizace a nelze profitovat z přidělování členství organizace, jinými slovy řečeno, členství nelze získat za úplatu. Toto ustanovení se netýká organizací, jejichž cílem je napomoci zvýšit profit všech svých členů (např. odbory, obchodní organizace). Vyloučeny jsou nadnárodní korporace.
6. Organizace je schopna samostatné existence v mezinárodním systému.
7. Organizace vykonává aktuálně samostatné a pravidelné aktivity a navazuje vztahy s ostatními organizacemi.“⁶

Postupem času se staly mezinárodní organizace diskutovaným tématem nejen v politice, ale i ve vědě. V současné době nabývají na významu a roste i jejich vliv.

V posledním desetiletí se zkoumání mezinárodních organizací a mezinárodních vztahů pozvedlo na novou úroveň. Jejich studium se již nezabývá tématy jako vznik těchto organizací nebo tématem zdali jsou plnohodnotnými aktéry mezinárodního systému. V současnosti se spíše zkoumá jejich činnost, význam, formování, zánik či

⁶ WAISOVÁ Š. *Mezinárodní organizace a režimy*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. 2008 s. 24-25

transformace. Také v našem prostředí nezůstal fenomén mezinárodně spolupracujících organizací opomenut. Za posledních dvacet let vznikla celá řada odborných publikací a článků věnující se tomuto tématu. Ačkoli není definice mezinárodní organizace ujednocena a každý autor jí vykládá po svém, lze ze studia různých materiálů vytyčit hlavní charakteristické rysy těchto organizací. Jde především o spolupráci vládních či nevládních těles při řešení daného jasně stanoveného problému přesahujícího národní zájmy. Dalším charakteristickým rysem je jasně daná organizační struktura a soubor pravidel chování dané organizace ukotvené v právním dokumentu.

1. 1 Úloha a význam mezinárodních organizací

Charakteristickým rysem moderní doby je zmenšování vzdáleností v důsledku rychlého rozvoje dopravních a komunikačních prostředků. Styky mezi státy jsou stále častější, intenzivnější a rychlejší. Dnes již není žádný stát izolovaný od mezinárodního života. V podstatě se všechny státy podílejí na důležitých záležitostech této planety, byť v různé míře a s rozdílnou odpovědností. Poprvé v historii nejsou státy přes své společenské, politické, hospodářské nebo kulturní odlišnosti od sebe odloučeny vzdáleností nebo nedostatečným spojením. V této době je čím dál větší potřeba spolupráce mezi státy v různých odvětvích. Ve stále zvyšující se míře vystupuje do popředí úloha mezinárodních organizací, jímž přiznaly státy v zakládajících statutech dané pravomoci. O rostoucím významu mezinárodních organizací svědčí jejich zvyšující se počet a okruh otázek, kterými se zabývají. Současně s tím rostou jejich pravomoci. Účast v mezinárodních organizacích považuje dnes každý stát za přirozený atribut své nezávislé existence. Prosazování svých cílů či hájení svých zájmů v nich patří k neoddelitelným součástem soudobé politiky států. Členství v mezinárodních organizacích je projevem suverenity státu a odrazem jeho rovnoprávného postavení ve světovém společenství států. Vedle mnohonárodnostních mezinárodních organizací vytvářejí státy oblastní nebo partikulární mezinárodní organizace za účelem společné obrany nebo rozvíjení vzájemných hospodářských, obchodních, technických sociálních nebo kulturních styků.

Zvyšování počtu mezinárodních organizací a rozšíření jejich pravomocí přineslo pozitivní změny v mezinárodních vztazích. Mnohé otázky, kterými se státy zabývali jednorázově, nahodile či jen okrajově jsou na půdě mezinárodní organizace projednávány pravidelně a systematicky. Je jim věnována větší pozornost a jednotlivé

členské státy či subjekty mohou průběh jednání ovlivňovat. Narozdíl od mezinárodních kongresů a konferencí, které slouží pouze k příležitostnému a jednorázovému projednávání otázek společného zájmu, je mezinárodní organizace institucí trvalé povahy. Státy či subjekty tvořící mezinárodní organizaci mohou projednávat společné otázky dlouhodobě a mnohem precizněji.

Mezinárodní organizace jsou především instituce pro mezinárodní spolupráci a koordinaci v daných otázkách. Státy v nich vystupují jako autonomní útvary, které jsou si rovny bez ohledu na jejich rozdílnou společenskou, politickou, hospodářskou nebo kulturní úroveň. Jelikož mezinárodní organizace nemohou zasahovat do suverenity jednotlivých států, proto se při řešení daných otázek hledá možná dohoda nebo kompromis. Mezinárodní organizace tudíž nemohou státům přikazovat jak se mají chovat, ale pouze jim doporučovat jak mají postupovat. Státy zůstávají v mezinárodních organizacích jako nezávislé jednotky, které si ponechávají svobodnou zahraniční politiku a volnost při rozhodování vnitřních záležitostí. Mezinárodní organizace jim slouží jako místo, kde se setkávají, jednají a hledají společná řešení s ostatními.

2 HISTORIE MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍ

Mezinárodní organizace vznikaly na základě určitých politických a hospodářských podmínek. Státy na sobě začaly být hospodářsky závislé a pokoušely se o vytvoření světového trhu. Spolu s rozvojem mezinárodní dopravy v druhé polovině 19. století se začaly objevovat první mezinárodní organizace.

Při vzniku mezinárodních organizací hrály také velkou roli politické podmínky. Státy si nejprve musely uvědomit shodné zájmy v určité oblasti a výhodnost vzájemné spolupráce. Také se musely dohodnout na tom, co bude cílem mezinárodní organizace a jaká budou pravidla jejího fungování.

Od takových politických předpokladů se odvíjel nejen vznik mezinárodních organizací, ale také kladný výsledek dalšího působení. Pokud bylo těchto zmíněných předpokladů nedostatek, bylo velice těžké až nemožné vytvořit novou mezinárodní organizaci, i když zde existovaly předpoklady ekonomické.

Další předpoklad vzniku spatřuji v tendenci udržet mír a zároveň také v ochotě vládnoucích subjektů podřídit se vyšší autoritě. Dříve vládcí preferovali nezávislost a spoléhali na svou vojenskou moc a na rovnováhu sil. Díky tomu byla dlouho nemožná spolupráce států, která by přešla ve vznik mezinárodní organizace.

Historii vzniku mezinárodních organizací lze rozdělit na několik období. Touto problematikou se zabývá mnoho publikací. Podle mého názoru nejkomplexněji tuto problematiku popsala Šárka Waisová ve své knize Mezinárodní organizace a režimy. V této publikaci rozdělna vývoj mezinárodních organizací do šesti období. Ve svém shrnutí historie mezinárodních organizací se budu těchto šesti období držet.

Jednotlivá období historie mezinárodních organizací a režimů jsou:

- prenatální období,
- rané období formování základů pro vznik mezinárodních organizací a režimů,
- období prvních mezinárodních organizací a režimů,
- období po první světové válce,
- období po druhé světové válce,
- období po skončení konfliktu Východ- Západ.⁷

⁷ WAISOVÁ Š. Mezinárodní organizace a režimy. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. 2008 s. 31

2. 1 Prenatální období

Prenatální období datujeme od počátku lidstva až do první poloviny 17. století. V této době vznikaly mezinárodní organizace velmi málo. Nejblíže se v této době mezinárodní organizaci přiblížily kooperativní instituce ve starém Řecku nebo mírový plán Jiřího z Poděbrad.

Ve starém Řecku neexistoval jeden stát, ale více městských států, které byly samostatné. Sousedící nebo poblíž ležící města vytvářely konfederace, jež lze považovat za předchůdce mezinárodních organizací. Řecké obce se začaly sdružovat za účelem pořádání náboženských oslav a sportovních utkání. Za nejvýznamnější instituce této doby lze považovat tzv. amfiktyonie a symmachie.

Amfiktyonie byla náboženským či chrámovým spolkem obcí sídlících kolem významné svatyně. Zástupci takových obcí tzv. amfiktyoni se pravidelně scházeli, aby pečovali o chrám, jeho pozemky nebo organizovali hry. Amfiktonie měly též značný politický význam. Přispívaly k utvrzování vědomí národní jednoty, k zachování míru po dobu shromáždění spolku, k smírnému řešení sporů mezi členy a navenek zajišťovaly kolektivní bezpečnost.⁸

Symmachie se podobně jako amfiktyonie výrazně podílely na formování mezistátních vztahů v antickém Řecku. Symmachie byla vojensko-politickým spolkem konfederativního typu, kdy nejsilnější člen zvaný hegemon zajišťoval bezpečnost sdružení a ostatní členové byli, využívající výhod plynoucích z homogenní ochrany, v podřízeném postavení.⁹

Tyto spolky se považují za prenatální formu mezinárodních institucí. Vznikaly na základě společného jazyka, kultury, náboženství a významný vliv měla i geografická blízkost těchto měst.

Druhým příkladem kooperativní instituce je projekt Mírové organizace krále Jiřího z Poděbrad. Projekt vznikl r. 1464, na popud postupu Turků do Evropy, tehdy jej Jiří z Poděbrad po předchozím projednání s polským a uherským králem předložil francouzskému králi Ludvíku XI. Cílem tohoto návrhu mělo být uzavření multilaterální smlouvy, kdy si jednotliví evropští vládcí měli být rovni a zajišťovat mír. Státy měly mít povinnost pomáhat proti útočníkovi, jež by se pokusil narušit mír a měly se zavázat k pokojnému řešení sporů bez použití ozbrojených sil. Tento projekt universální mezinárodní instituce zůstal bohužel jenom plánem, Ludvík XI. ho zamítl.

⁸ SVOBODA L. a kol. *Encyklopedie antiky*. Praha : Academia, 1974. s. 50

⁹ ROSŮLEK P., CABADA L. *Evropa národů, patriotů a integrace*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. 2000. s. 110-111.

Oba tyto příklady se svou koncepcí řadí do definice mezinárodní organizace. Příklad spolupráce městských států ve starobylém Řecku by se dal přirovnat k oblastní nebo partikulární mezinárodní organizaci založené na spolupráci dvou či více městských států za dosažením stejných cílů a spolupracujících na principu jednojazyčnosti a kulturní příbuznosti.

Lepším pokusem o mezinárodní spolupráci byl mírový plán Jiřího z Poděbrad. Myšlenka mezinárodní vojenské spolupráce za účelem udržení míru v Evropě byl nadčasová. Už podle jednání francouzského krále Ludvíka XI. jde vidět, že tehdejší svět nebyl na mezinárodní spolupráci připraven. Většina panovníků měla krátký rozhled a spoléhala pouze na své možnosti. To je také důvod proč se tehdejší politické uskupení a systémy neudržely dodnes.

2. 2 Rané období formování základů pro vznik mezinárodních organizací a režimů

Toto období se datuje od uzavření Vestfálského míru r. 1648 až do první čtvrtiny 19. století, kdy se uskutečnil Vídeňský kongres (1814-1815). V této době se představitelé států stýkali většinou po konfliktu za účelem podepsání mírových dohod. Vznikly tak Vestfálský mír a Utrechtský mír. Vestfálský mír ukončil třicetiletou válku mezi Habsburky a Francií a řadu náboženských konfliktů v Evropě. Po jeho uzavření měl každý stát právo vlastnit svoje území a sám vládnout svému obyvatelstvu. Utrechtský mír přinesl konec války o španělské dědictví.

V raném období vznikla pouze jedna organizace, tou byl pokus amerického prezidenta Thomase Jeffersona o založení mezinárodní námořní flotily pro potírání pirátství v roce 1786. Vytvářely se však mezinárodní režimy, ministerstva zahraničních věcí, v počátcích byl rovněž mezinárodní obchod a navazování ekonomických kontaktů.

Ač se zdá toto období na první pohled pro tvorbu mezinárodních organizací nepodstatné, opak je pravdou. V tomto období si lidé začali uvědomovat důležitost spolupráce mezi jednotlivými státy. Doposud mysleli jednotliví účastníci mezinárodního života pouze na vlastní profit a zájmy. Neustálé konflikty a války nebyly přínosem pro žádnou ze stran. Proto bylo důležité navazovat mezinárodní kontakty nejen k zabezpečení lepší ekonomické situace, ale především k zajištění míru. Ač se nedá ještě hovořit o vzniku mezinárodních organizací, vznikají subjekty podporující mezinárodní komunikaci.

2. 3 Období prvních mezinárodních organizací a režimů

Třetí období můžeme datovat od Vídeňského kongresu (1815) do konce první světové války (1918). Po Vídeňském kongresu se státy zabývaly především zajištěním míru a bezpečnosti. Scházely se nyní i v době míru a jednaly o tom, jak předejít vypuknutí násilí a konfliktům.

V této době docházelo k ekonomickým, technologickým, kulturním a sociálním změnám, jež vedly k formování prvních kooperativních institucí. Vzniku prvních mezinárodních organizací předcházelo podepsání smluv. První organizací byla Rýnská komise. Ta byla založena, aby regulovala a dohlížela na lodní dopravu po Rýně. Od roku 1821 fungovala na stejném principu komise pro Labe a od roku 1856 na základě Pařížské mírové smlouvy i komise pro bezpečnost na Dunaji a neutralizace Černého moře. V této době již vznikaly tzv. veřejné mezinárodní unie. Ty neměly na starosti otázky státu, ale zabývaly se odbornými tématy, jakými byla technika, zdravotnictví, zemědělství, průmysl atd. Jmenovitě lze mluvit o Mezinárodní telegrafní unii z r. 1856, Mezinárodní poštovní unii z r. 1874, Mezinárodní úřad pro míry a váhy z r. 1875, Unie pro ochranu průmyslového vlastnictví z r. 1883, Unie pro ochranu literárního a uměleckého vlastnictví z r. 1884, Meziparlamentní unie z r. 1889, Unie pro železnice, Mezinárodní unie pro zveřejňování celních tarifů a Metrická unie z r. 1890, Mezinárodní úřad veřejného zdraví z r. 1904, Mezinárodní zemědělský úřad z r. 1905, Mezinárodní úřad pro hygienu z r. 1907 a Mezinárodní úřad statistický z r. 1913. D. Jílek se ve své knize zmiňuje o tom, že tyto organizace ještě neměly svou vlastní právní subjektivitu. Ta nebyla oddělena od členských států.¹⁰

Tehdy se objevily také první nevládní mezinárodní organizace a těmi byly Světová konvence proti otroctví z r. 1839 a snad nejznámější a nejstarší Mezinárodní výbor Červeného kříže. Na ty navazovaly Mezinárodní institut pro zemědělství, Mezinárodní právní asociace a Všeobecný mírový kongres. Počet nevládních organizací se postupně zvyšoval a tak v roce 1907 vznikla Unie mezinárodních asociací (Union of International Associations, UIA), která byla databází nevládních organizací a vytvořila jejich první definici. Funguje dodnes a je považována za největší a neucelenější zdroj informací o globální občanské společnosti.

Toto období je nejdůležitějším obdobím v historii vzniku mezinárodních organizací. Státy si již plně uvědomovaly potřebu spolupráce v zásadních otázkách. Vznikaly také první mezinárodně spolupracující organizace. Sice ne první ale jednou

¹⁰ JÍLEK D. *Stručný nástin universálních mezinárodních organizací*. Masarykova universita Brno. 1993. s 4

z nejdůležitějších organizací, která v té době vznikla je Unie mezinárodních asociací (UIA).

2. 4 Období po první světové válce

Po první světové válce se lidé dostávali z následků válečných hrůz. První myšlenka pro zřízení instituce, která bude zajišťovat prevenci konfliktů takovýchto rozměrů, jako byla světová válka, se zrodila v hlavě amerického prezidenta Woodrowa Wilsona. Jeho návrh byl uznán a přepracován komisí Spojenecké rady. Na jaře roku 1919 byl schválen pařížskou mírovou konferencí Pakt Společnosti národů a její Charta se stala součástí mírových smluv na Pařížských mírových jednáních. Tato organizace měla zajišťovat světový mír, bezpečnost a mezinárodní spolupráci. Její součástí byly tzv. pomocné orgány, které byly tvořeny např. Mezinárodním úřadem práce a Ekonomickým a finančním úřadem. Pomocné orgány se zabývaly specifickými otázkami společnosti, jimiž byly návrat válečných zajatců z první světové války do svých vlastí z východní Evropy, vzájemná výměna menšinového obyvatelstva mezi státy, vyřešení problémů s etnickými menšinami atd. Zajímavé je, že Spojené státy americké se tohoto projektu nezúčastnily a organizace Společnost národů byla založena v 10. ledna 1920 bez účasti Ameriky.

Organizace Spojených národů zanikla roku 1946 a většina dokumentů a závazků byla převedena na nově zřízenou Organizaci spojených národů (United Nations Organization, UNO).

Druhou významnou organizací je Mezinárodní organizace práce (International Labour Organization, ILO), jež lze považovat za jednu z nejdůležitějších odborných organizací přidružených k Organizaci spojených národů. Jak už je z názvu patrné, ILO se zabývala prosazováním sociální spravedlnosti a mezinárodně uznávaných pracovních práv. Byla založena 28. června 1919 a jejími základními úkoly byly regulace pracovní doby stanovením maximálního trvání pracovního dne a týdne, úprava najímání pracovních sil, boj proti nezaměstnanosti, zaručení mzdy zajišťující slušné životní podmínky, ochrana pracujících před nemocemi, chorobami z povolání a úrazy, ochrana dětí, mládeže a žen, zabezpečení starobních a invalidních důchodů; hájení zájmů dělníků pracujících v cizině, prosazování uznávání zásady rovné mzdy za stejnou práci, zajišťování svobodného odborového sdružování, organizace odborného a technického

vyučování.¹¹ I dnes plní tato instituce svou funkci a je zaměřena na zlepšování příležitostí muže a ženy k získání slušné a produktivní práci v podmínkách svobody, spravedlnosti, jistoty a lidské důstojnosti.

Po roce 1918 vznikly ještě organizace nevládního charakteru, které lze rozdělit na dva proudy: 1. mezinárodní nevládní instituce odborného charakteru (Komise pro geologické mapy světa, Mezinárodní úřad vystavovatelů), 2. mezinárodní nevládní instituce občanské společnosti (Mezinárodní katolický úřad pro děti, světový fond pro záchranu divoké přírody). Zásadními podmínkami vzniku a rozkvětu mezinárodních nevládních institucí byly stav občanské společnosti a charakter politického prostředí.

Specifickým znakem tohoto období je snaha o vytvoření takových organizací, které by jednak pozvedly a zároveň chránily ekonomiku zničenou první světovou válkou.

2. 5 Období po druhé světové válce

Období po druhé světové válce je zatím předposledním obdobím. Minulost se opakovala a i v této době byl svět silně poznamenán násilnostmi a špatnostmi, musel se proto vyrovnat se vzniklými následky. Byly jimi ekonomická krize a její hospodářské, sociální a politické implikace. V důsledku toho vznikla nová instituce, Organizace spojených národů, jež jak už jsem se zmínila navázala na práci Společnosti národů. Ta měla být daleko účinnější a pevnější mezinárodní politickou organizací pro udržení světového míru a bezpečnosti.

V roce 1944 se uskutečnila měnová a finanční konference Spojených národů v Bretten Woodsu, kde bylo hlavní otázkou vyřešení ekonomických problémů. Výsledkem vznikla soustava mezinárodních ekonomických režimů a organizací. Byla vytvořena Všeobecná dohoda o clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade, GATT), jejímž cílem bylo odstranit protekcionismus z jednotlivých národních ekonomik, Mezinárodní měnový fond (International Monetary Fund, IMF), jež měl za úkol zaručit vzájemnou směnitelnost měn, a Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (International Bank for Reconstruction and Development, IBRD), která měla formou půjček pomoci obnovit válkou zničené ekonomiky. Brettenwoodské finanční a měnové instituce se několik desetiletí výrazně podílely na obnově válkou postižených

¹¹ POTOČNÝ M. Mezinárodní organizace. Nakladatelství Svoboda. Praha 1980. s. 160

ekonomik, na stabilizaci světového hospodářství a směnitelnosti měn a na podpoře rozvoje zahraničního obchodu včetně odstraňování celních a jiných obchodních sfér.¹²

V 90. letech 20. století vznikla Mezinárodní obchodní organizace (World Trade Organization, WTO) z původní Všeobecné dohody o clech a obchodu. Dále se transformovala Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj, z níž se vytvořila Světová banka (The World Bank, WB) a byla ještě rozšířena r. 1956 o Mezinárodní finanční korporaci (International Finance Corporation, IFC), v r. 1960 o Mezinárodní asociaci pro rozvoj (International Development Association, IDA), v r. 1966 o Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů (International Centre for Settlement of Investment Disputes, ICSID) a v r. 1988 o Multilaterální agenturu pro garanci investic (Multilateral Investment Guarantee Agency, MIGA).

Po druhé světové válce se vytvořily dva bloky. V prvním byly západní vítězné státy a ve druhém SSSR se svými satelity. V každém bloku vznikaly mezinárodní regionální instituce, které byly namířeny proti členům druhého bloku. Mezi těmito územími existovaly poměrně velké rozdíly. Ve východním bloku vznikaly organizace na základě rozhodnutí Sovětského svazu a členství v takovýchto institucích bylo povinné (Organizace varšavského paktu i Rada vzájemné hospodářské pomoci). Sovětský svaz tak měl kontrolu nad členskými státy.

Oproti tomu vývoj na západním bloku byl dynamičtější, byla zde větší svoboda a lepší ekonomické podmínky. Podpisem Bruselského paktu byla založena Západní unie r. 1948, ze které se stala r. 1954 Západoevropská unie po vstupu Spolkové republiky Německo. V roce 1949 vznikla Organizace severoatlantické smlouvy (North Atlantic Treaty Organization, NATO). Severoatlantická smlouva dala vzniknout alianci nezávislých států se společným zájmem zachovávat mír a bránit svoji svobodu prostřednictvím politické solidarity a odpovídající vojenské síly sloužící k odstrašení a v nezbytném případě k odvrácení všech forem agrese proti nim.

V Římě 25. března 1957 po podepsání Římských smluv byly založeny Evropské hospodářské společenství a Evropské společenství pro atomovou energii. Dále vzniklo Společenství uhlí a oceli- ESUO v roce 1952, jejím účelem bylo rozvoj ekonomik, zvýšení zaměstnanosti a zvýšení životní úrovně v rámci společenství. Spojením těchto tří institucí r. 1967 vzniklo Evropské společenství.

Na západní polokouli se po druhé světové válce vytvořila spolupráce mezi americkými státy. Roku 1948 se konala Panamerická konference, na které byla zřízena

¹² WAISOVÁ Š. Mezinárodní organizace a režimy. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. 2008 s. 64

Organizace amerických států (Organization of American States, OAS). „OAS je v regionu hlavní multilaterální institucí pro posílení demokracie, prosazování lidských práv a zabývá se řešením společných problémů, jako jsou chudoba, terorismus, nelegální drogy a korupce.“¹³

Nejen na evropském a americkém kontinentě se vytvářely mezinárodní organizace. Objevily se první také v Asii pod vlivem událostí na Korejském poloostrově („Korejská válka (1950 – 1953) představovala první vojenské střetnutí v dějinách mezinárodních vztahů, kde byla proti agresorovi nasazena vojska Organizace spojených národů. Za agresora byla označena Severní Korea poté, co za podpory Sovětského svazu a Číny, napadla Jižní Koreu“¹⁴). Vznikla tříčlenná regionální vojensko-politická smlouva mezi Novým Zélandem, Spojenými státy americkými a Austrálií. Podmínkou bylo, že útoku proti kterémukoli ze členských států budou všechny tři státy čelit společně. „V roce 1954 byla podepsaná Manilská smlouva, toto seskupení rozšířilo o další státy a vznikla Organizace smlouvy jihovýchodní Asie (Southeast Asia Treaty Organization, SEATO). Přistoupily státy Velká Británie, Filipíny, Thajsko, Pákistán a Francie. Vedle toho byl založen ještě vojenský politický blok Organizace ústřední smlouvy (The Central Treaty Organization, CENTO), založený roku 1955 po podepsání Bagdádského paktu Irákem a Tureckem. Dalšími členy se staly Velká Británie, Írán a Pákistán. Tato instituce zanikla roku 1979, po odstoupení Turecka, Pákistánu a Íránu. V Thajsku v roce 1967 vzniklo Sdružení států jihovýchodní Asie (Association of Southeast Asian Nations, ASEAN). Pět států se dohodlo na založení sdružení ASEAN i po několika neúspěšných pokusech o vytvoření ekonomické a kulturní spolupráce v regionu.“¹⁵ V prohlášení ASEAN se uvádí, že cíle a účely sdružení jsou: urychlit hospodářský růst, sociální pokrok a kulturní vývoj v regionu, podpořit regionální mír a stabilitu prostřednictvím stávajícího dodržování práva ve vztazích mezi zeměmi v tomto regionu a dodržování zásad Charty Organizace spojených národů.

Na africkém kontinentě probíhala dekolonizace, která vytvořila podmínky pro spolupráci afrických či neafrických států na mezinárodní úrovni. Africké a asijské státy měly stejné problémy jako zadluženost, slabé postavení v mezinárodní politice, nízká

¹³ *The OAS at a Glance*. [online]. OAS. [cit. 27. ledna 2009]. Dostupné na WWW: <http://www.oas.org/key_issues/eng/KeyIssue_Detail.asp?kis_sec=20>

¹⁴ ŠKOCHOVÁ, Marie. *Analýza Korejské války* [online]. *E-polis.cz*, 21. duben 2008. [cit. 28. ledna 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/mezinarodni-bezpecnost/259-analyza-korejske-valky.html>>. ISSN 1801-1438.

¹⁵ VLČEK, Tomáš. *ASEAN - Sdružení států jihovýchodní Asie* [online]. *E-polis.cz*, 26. červen 2008. [cit. 27. ledna 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/mezinarodni-vztahy/287-asean-sdruzeni-statu-jihovychodni-asie.html>>. ISSN 1801-1438.

úroveň rozvoje, které se mohly odstranit či zeslabit vytvořením mezinárodních organizací. V roce 1964 na Konferenci Spojených národů o obchodu a rozvoji bylo vytvořeno uskupení G- 77 (The Group of 77). Název byl odvozen od počtu zakládajících zemí, dnes jsou členy 130 států. Hlavním cílem je poskytovat prostředky pro země „jihů“, formovat a prosazovat společné ekonomické zájmy a posílit jejich společné vyjednávací schopnosti ve všech mezinárodních ekonomických otázkách.

Vedle institucí, ve kterých byly členy africké a asijské státy, začaly na africkém kontinentě vznikat regionální ekonomické, politické a bezpečnostní organizace, jež se zabývaly i otázkami na světové úrovni. Jednu z prvních organizací, kterou byla založena, jak už název napovídá, africkými zeměmi, byla Organizace africké jednoty (Organisation of African Unity, OAU), jež byla mezivládní organizací sdružující nezávislé africké země. „Vznikla roku 1963 v etiopské Addis Abebě podepsáním Charty. Deklarovanými cíli bylo zasazovat se za jednotu a solidaritu členských států, prosazovat posilování všestranné spolupráce a integrace, dbát na důsledné respektování a nedotknutelnost státních hranic a teritoriální integrity členských států, předcházet konfliktům, působit k odzbrojení, usilovat o úplné odstranění všech zbytků kolonialismu, vést boj proti rasismu a rasové diskriminaci a zejména usilovat o odstranění apartheidu.“¹⁶

Druhou důležitou organizací je Hospodářské společenství západoafrických států (The Economic Community of West African States, ECOWAS). ECOWAS je regionální skupina patnácti zemí, která byla založena v roce 1975. Jejím posláním je podporovat hospodářskou integraci ve všech oblastech ekonomické činnosti, zejména průmyslu, dopravy, telekomunikací, energetiky, zemědělství, přírodních zdrojů, obchodu, měnové a finanční otázky, sociální a kulturní záležitosti.

Dalšími ekonomickými organizacemi založenými v této době byly Společný trh pro východní a jižní Afriku (Common Market of East and Southern Africa, COMESA), Jihoafrické rozvojové společenství (Southern African Development Community, SADC), Africké ekonomické společenství (The African Economic Community, AEC) a Jihoafrická rozvojová koordinační konference (The Southern African Development Coordination Conference, SADCC).

Zmínila jsem se už o spolupráci na západní straně polokoule, ale ještě jsem nepsala o arabském světě. Arabské státy získaly svoji nezávislost už v období mezi

²⁰ DOBIÁŠ, Zdeněk. *ORGANIZACE AFRICKÉ JEDNOTY (OAJ) aneb historie africké integrace*. [online]. mzv.cz, 11. ledna. 2008 [cit. 27. ledna 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/addisababa/cz/o_zemich_akreditace/africka_unie/historicky_vyvoj_v_datech/organizace_africke_jednoty_oaj_aneb.html>

dvěma světovými válkami a již po získání svobody se země pokoušely o spolupráci a sjednocení, bohužel neúspěšně. Až v době druhé světové války došlo k dalším jednáním, z nichž vznikla roku 1945 Liga arabských států (League of Arab States).

Mezi arabskými zeměmi nedocházelo k až tak úzké spolupráci, každý stát byl v jiné pozici, co se týče otázek ropy, vztahu k Izraeli a zemím západního a východního bloku. Existovaly zde také rozpory mezi tradičními monarchiemi (Saudská Arábie, Maroko, Jordánsko), novými státy a revolučními režimy (Egypt, Libye, Irák, Sýrie).

Arabské státy byly členy jiných mezinárodních organizací např. CENTO, OPEC či G- 77. Nejvlivnější mezinárodní organizací na politickém poli byla Organizace zemí vyvážejících ropu (The Organization of the Petroleum Exporting Countries, OPEC). Mezinárodní organizace byla založená v roce 1960 v Bagdádu, se sídlem ve Vídni. Hlavním cílem je koordinace ropné politiky, zejména stanovení exportních cen ropy a koncesních poplatků ropných společností, koordinace těžebních plánů a produkčních kvót, finanční pomoc poskytovaná rozvojovým zemím.

Po druhé světové válce výrazně rostl počet mezinárodních organizací (viz. Příloha I). Hlavním rysem nově vzniklých mezinárodních organizací je posun směrem dopředu. Každá organizace má přesně definovanou svou funkci a rozsah pravomocí. V této době vznikaly dva politicky rozdílné druhy organizací. Ve východním bloku bylo členství v mezinárodní organizací povinností a rozhodování bylo na představitelích SSSR. Vývoj těchto mezinárodních organizací se ubíral socialistickým směrem. Naopak v západním bloku bylo členství v mezinárodních organizacích dobrovolné, členové byli na stejné úrovni a vývoj se ubíral tržním směrem.

2. 6 Období po skončení konfliktu Východ- Západ

Po ukončení Studené války vyvstaly odlišné konflikty, než v období po druhé světové válce. Státy si začaly uvědomovat hrozbu ve formě znečištěného ovzduší, ekonomické migrace, nadnárodního terorismu, vyčerpávání neobnovitelných zdrojů atd.

V této době několik organizací zaniklo, vznikly úplně nové nebo se přetransformovaly už existující. Zanikly organizace, jež byly založeny na území východního bloku a v nichž členství bylo vynucené a povinné. Tyto organizace nevznikly spontánně na zájmu jednotlivých států, ale z iniciace Sovětského svazu. Zatímco na východě organizace zanikly, na západě se přetvořily a zůstaly funkční i v druhé polovině 90. let. NATO, Západoevropská unie i Rada Evropy upravily svoje zájmy a cíle a získaly nové členy.

V důsledku globalizace se rozšířila spolupráce mezi národy, ale také došlo k nárůstu počtu konfliktů a bezpečnostních hrozeb.

Úspěšná evropská integrace se stala vzorem a v dalších světových regionech vznikaly pokusy o její napodobení. Jihovýchodní Asie, jižní Amerika, jižní Afrika i Karibik se pokoušely o založení celní unie či zóny volného obchodu, které měly zlepšit ekonomickou situaci a vylepšit obchodní bilanci členských zemí.

Na asijském poloostrově v roce 1985 vznikla organizace Jihoasijské společenství pro regionální spolupráci (The South Asian Association for Regional Cooperation, SAARC) podepsáním Charty hlav států Bangladéše, Bhútánu, Indie, Malediv, Nepálu, Pákistánu a Srí Lanky. Dnes sem patří i Afghánistán. „SAARC poskytuje platformu národům jižní Asie, aby žily společně v přátelství, důvěře a porozumění. Jejich cílem je urychlení procesu hospodářského a sociálního rozvoje v členských státech.“¹⁷ Členské země SAARC zřídily roku 2004 Jihoasijskou zónu volného obchodu (The Singapore-Australia Free Trade Agreement, SAFTA).

ASEAN a SAARC si ukotvily myšlenky a účely, kterými se budou věnovat a začali podnikat první kroky k liberalizaci vnitroregionálního obchodu.

Další institucí vzniklou v jihovýchodní Asii byla Asijskopacifická hospodářská spolupráce (The Asia-Pacific Economic Cooperation, APEC). „Sdružení APEC je mezivládní uskupení působící ve světě na základě nezávazných příslibů. Má za cíl posílit ekonomický růst, prosperitu v regionu a stabilizovat asijskopacifickou společnost.“¹⁸

Také státy jižní Ameriky a karibské státy se inspirovaly evropskou ekonomickou integrací. Podle vzoru Evropských společenství byl vytvořen Společný jižní trh (The South Common Market, MERCOSUR). MERCOSUR je sdružení volného obchodu. V 80. letech 20. století se rozvíjela ekonomická spolupráce a ze spolupráce členských států MERCOSUR vznikly organizace Středoamerická zóna volného obchodu (CACM), Latinskoamerická zóna volného obchodu (LAFTA) a Latinskoamerické společenství pro rozvoj a integraci (ALADI).

Dalšími ekonomickými regionálními institucemi jsou Severoamerická dohoda o volném obchodu (The North American Free Trade Agreement, NAFTA) a Zóna volného obchodu v Americe (The Free Trade Area of the Americas, FTAA), které

¹⁷ SOUTH ASIAN ASSOCIATION FOR REGIONAL COOPERATION. [online]. SAARC. 2009. [cit. 27. ledna 2009]. Dostupné na <<http://www.saarc-sec.org/?t=1>>

¹⁸ About APEC. [online]. APEC. 2009. [cit. 27. ledna 2009]. Dostupné na WWW: <http://www.apec.org/apec/about_apec.html>

vznikly na základě spolupráce mezi severní a jižní Amerikou. Tyto organizace mají za cíl odstranit obchodní bariéry a zjednodušit obchod v rámci amerického kontinentu.

Rozpadem Sovětského svazu si státy začaly uvědomovat potřebu spolupráce na mezinárodní úrovni. Ve střední, severovýchodní a jihovýchodní Evropě se začaly formovat úplně nové instituce. Jmenovitě lze uvést např. Visegrádské uskupení, Baltská rada, ekonomické režimy jako např. Středoevropská zóna volného obchodu nebo Baltská zóna volného obchodu a mezinárodní organizace Černomořská hospodářská spolupráce. Státy ve střední, severovýchodní a jihovýchodní Evropě se chtěli vyrovnat úrovni zemí západní Evropy v oblastech politiky, ekonomiky a bezpečnosti. V roce 1991 bylo založeno Společenství nezávislých států (SNS) bývalými členy sovětského bloku. Dále vznikly další dvě instituce Šanghajská organizace spolupráce (Shanghai Cooperation Organization, SCO) a Organizace pro demokracii a hospodářský rozvoj (The Organization for Democracy and Economic Development, GUAM).

Šanghajská organizace pro spolupráci byla založena v roce 2001 v Šanghaji. „Mezi hlavní cíle pro SCO je posílení vzájemné důvěry a dobré sousedské vztahy-mezi členskými zeměmi, na prosazování jejich účinnější spolupráci v oblasti politiky, obchodu a hospodářství, vědy a techniky, kultury a školství, energetiky, dopravy, cestovního ruchu, ochrany životního prostředí a dalších oblastech, aby společné úsilí o udržení a zajištění míru, bezpečnosti a stability v regionu, k posunu směrem k vytvoření nového, demokratického, spravedlivého a rozumného mezinárodního politického a ekonomického pořádku.¹⁹

Organizace pro demokracii a hospodářský rozvoj je mezinárodní regionální organizace, která se skládá z Ázerbájdžánské republiky, Gruzie, Moldávie a Ukrajiny. Byla založena 10. října 1997 na summitu Rady Evropy ve Štrasburku. Podle Listiny z hlavních cílů GUAM jsou přijetí demokratických hodnot, právního státu a dodržování lidských práv, posílení mezinárodní a regionální bezpečnosti a stability, prohloubení evropské integrace, k vytvoření společného bezpečnostního prostoru, jakož i rozšíření hospodářské a humanitární spolupráce, posílení politické angažovanosti a praktické spolupráce v oblastech společného zájmu atd.

Nadále se zvyšoval počet nevládních organizací. Velký význam měly humanitární mezinárodní organizace, které byly zaměřené na pomoc zemím třetího světa. Pracovaly v oblasti budování infrastruktury v ekonomicky slabých oblastech, budování školství, zdravotnictví, zdravotní výchově, budování veřejné správy atd.

¹⁹ *Brief introduction to the Shanghai Cooperation Organisation.* [online]. SCO. 2009. [cit. 27. ledna 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.sectSCO.org/EN/brief.asp>>

Rozvoj telekomunikačních a počítačových sítí nadále zvyšoval efektivitu práce mezinárodních organizací. V současné době se pohled celého světa obrací k otázkám nenahraditelných zdrojů, oteplování planety, problémům třetího světa, či omezení a zákazu výroby jaderných zbraní. Jelikož jsou toto otázky dlouhodobého jednání mezi mnoha státy, musí se řešit na mezinárodní půdě a význam mezinárodních organizací nadále neztrácí na významu.

3 STATUT, STRUKTURA, PRÁVNÍ POVAHA A ROZPOČET MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍ

Mezinárodní organizace jsou sdružení států, která na základě právního aktu, jímž byla zřízena, mají vlastní stálé orgány a trvale vykonávají úkoly uložené jim členskými státy. Mezinárodní organizace vznikají na základě mezinárodní smlouvy. Tato smlouva má odlišnou strukturu i obsah než běžné mezinárodní smlouvy, které pouze regulují vzájemné vztahy mezi státy. Smlouva o mezinárodní organizaci je též její zakládající listinou. Obsahuje statut organizace a stanoví zejména její cíle, zásady činnosti, podmínky členství, práva a povinnosti členů, strukturu orgánů a jejich kompetenci, mezinárodněprávní způsobilost organizace, její rozpočet a sídlo.²⁰

Povahu zakládajícího statutu má mezinárodní smlouva, pomocí níž zúčastněné státy zřizují mezinárodní organizaci. K jejímu označení se používá několik názvů. Jsou jimi charta, pakt, smlouva, úmluva nebo dohoda. Ve statutu se obvykle stanoví organizační struktura, funkce a pravomoc jednotlivých orgánů, její sídlo, rozpočet a členské příspěvky, postup při přijímání dalších států za členy, cíle, jež má organizace ve své činnosti sledovat a zásady, podle nichž mají členové i organizace jednat.

Organizační struktura mezinárodních organizací bývá zpravidla tato:

- 1) shromáždění zástupců všech členských států;
- 2) volený výbor nebo rada, složená z omezeného počtu volených členů
- 3) sekretariát vedený tajemníkem nebo ředitelem
- 4) zvláštní komise a výbory
- 5) právní orgány.

Kromě těchto orgánů, nazývaných zpravidla hlavními, vznikají další hlavní nebo pomocné orgány podle rozsahu a intenzity činnosti té které mezinárodní organizace.

Vrcholným orgánem bývá shromáždění zástupců všech členských zemí, pojmenované jako Generální konference, Konference, Valné shromáždění, Shromáždění, Kongres aj. Určuje základní směr činností mezinárodní organizace a zabývá se nejzávažnějšími otázkami. Přijímá nové členy, volí členy volených orgánů, dosazuje vedoucího sekretariátu, schvaluje rozpočet a mění statut. Zasedání bývá obvykle jednou za rok nebo v delších intervalech podle toho čím se organizace zabývá

²⁰ POTOČNÝ M., ONDŘEJ J. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: Beck, 2003. s. 224

a jak moc je její činnost intenzivní. Každý stát disponuje na zasedání vrcholného orgánu jedním hlasem. Odlišně to mají Mezinárodní organizace práce, zde má každý člen po čtyřech hlasech (dva pro vládní zástupce, po jednom pro zástupce zaměstnanců a zástupce zaměstnavatelů). V mezinárodních finančních a hospodářských organizacích mluvíme o tzv. váženém hlasování, kdy má každý hlasující individuálně nastavenou váhu hlasu. Počet hlasů se odvíjí od jejich finančního či hospodářského podílu na fondech nebo činnosti organizace (Mezinárodní finanční fond nebo Evropská unie).

Valné shromáždění se usnází pomocí většinového hlasování nebo prostou většinou hlasů. Kvalifikovanou většinou, jež bývá obvykle dvoutřetinová, se rozhoduje o závažných otázkách a prostá většina hlasů se používá především při procedurálních otázkách a v jiných záležitostech.

Výkonná rada má na starosti činnost organizace a funguje mezi jednotlivými zasedáními vrcholného orgánu. Zabývá se především aktuálními otázkami, pravidelně informuje shromáždění, dohlíží na sekretariát, připravuje rozpočet organizace, jmenuje generálního tajemníka, jedná se členskými státy a jinými mezinárodními organizacemi. Tento orgán bývá v mezinárodních organizacích zastoupen pouze jednou, výjimku tvoří ty, jež mají větší universální záběr (např. OSN má Hospodářskou a sociální radu a Radu bezpečnosti). Ve výkonném orgánu vlastní každý příslušník po jednom hlase, jinak je to u mezinárodních organizací finančních a nadstátních, zde se počet hlasů rozděluje podle výše finančního podílu a hospodářské velikosti člena. Počet účastníků je omezen, většinou jich je od 15 do 50. Stálá místa ve výkonných orgánech mají státy, jež jsou ve světě hospodářsky, politicky nebo technicky významné. Ostatní země neboli nestálí členové rady se střídají v období jednoho, dvou nebo více let podle spravedlivého zeměpisného zastoupení nebo podle jiných kritérií.

Sekretariát má na starosti prostou administrativu, plní úkoly zadané shromážděním nebo výkonným orgánem, sbírá informace z pole působnosti mezinárodní organizace a poskytuje je institucím, se kterými spolupracuje a publikuje dokumenty. „Administrativní orgány představují sekretariáty mezinárodních organizací, v jejichž čele stojí generální tajemník, nebo generální ředitel. Pracovníci sekretariátu se dělí do několika kategorií: 1. nejvyšší správní úředníci, generální tajemník a jeho náměstek, 2. třída specialistů (expertů), 3. technický personál. Právní postavení každé ze zmíněných kategorií je odlišné.“²¹ Generální tajemník je volen výkonným orgánem

²¹ POTOČNÝ M., ŠIBAJEVOVÁ E. A. *Právo mezinárodních organizací*. Nakladatelství Panorama, 1984. s. 21

nebo shromážděním a zastupuje mezinárodní organizaci ve vztazích s členskými státy a s jinými mezinárodními organizacemi.

Výbory a komise řeší specifické otázky a jsou pomocnými orgány. Počet členů je zde také omezen a odlišuje se množstvím i složením těchto orgánů.

Právo mezinárodních organizací je odvozeno od současného mezinárodního práva a má složitou normativní povahu. Patří částečně do obecného mezinárodního práva, částečně je právem jednotlivých mezinárodních organizací. Hlavními zásadami práva mezinárodních organizací jsou respektování státní suverenity, mírové soužití států s rozdílným společenskoekonomickým zřízením, rovnoprávnost států a vzájemné nezasahování do vnitřních záležitostí a řada jiných. Od těchto pravidel obecného mezinárodního práva byly odvozeny nové zákonitosti, jako zásada nevměšování se mezinárodní organizace do vnitřních záležitostí členských států, zásada svrchované rovnosti členských států mezinárodní organizace a některé další, jež jsou v zakládajícím statutu organizace.

Mezinárodní vztahy v rámci mezinárodních organizací lze rozdělit na:

- a) vztahy mezi státy, které jsou členy mezinárodní organizace,
- b) vztahy mezi mezinárodní organizací a členskými státy,
- c) vztahy mezi orgány mezinárodní organizace,
- d) vztahy mezi mezinárodní organizací a nečlenskými státy a
- e) vztahy mezi mezinárodními organizacemi navzájem.

Tyto vztahy jsou upraveny podle norem mezinárodního práva. Existují také vztahy mezi mezinárodními organizacemi a jejich zaměstnanci, ty však mají svá právní specifika.

Mezinárodní organizace zakládají suverénní a rovnoprávné státy, jež pomáhají v oblastech bezpečnosti států a rozvoji vědeckého, technického, politického, hospodářského, sociálního, humanitního nebo kulturního odvětví. Podporují jednotlivé státy, zejména rozvojové, podílí se na budování jejich hospodářství, správy a ostatních oblastech společenského života. Nenahrazují však vlastní činnost jednotlivých států. Ve svých zakládajících smlouvách mají obvykle příkaz, aby nezasahovaly do vnitřních záležitostí členských států. Výjimku tvoří pouze nadstátní integrační organizace např. Evropská unie. V případě provádění genocidy, masového porušování lidských práv nebo organizování a rozpoutání aktů vůči jinému státu jde o protiprávní jednání v rozporu s ochranou lidských práv a zákazu útočné války a mezinárodní organizace může v této situaci přistoupit k přiměřenému jednání.

Členské státy jednají s mezinárodními organizacemi prostřednictvím stálého zástupce, svého diplomatického zástupce v sídle organizace nebo pomocí stálých misí. Uvnitř členského státu mají na starosti komunikaci s mezinárodními organizacemi ministerstvo zahraničních věcí a příslušné odborné ministerstvo, centrální úřad či instituce.

Rezoluce, deklaráce, rozhodnutí nebo doporučení jsou usneseními mezinárodních organizací adresovaná členskými zeměmi, jež mají povahu právně nezávazných dokumentů.

Pokud jde o záležitosti vnitřního života organizace, jako jsou rozhodnutí o schválení rozpočtu, programu, o určení výše členských příspěvků, o schválení volby a jmenování funkcionářů do různých orgánů nebo přijetí nových členů, jsou naopak pro všechny členy závazné.

Mezinárodní organizace mají své imunity a výsady uvedeny ve statutu a slouží k zajištění nerušeného působení jejích úředníků a k dosažení cílů. Výsady a imunity mezinárodní organizace jsou soudní imunita, osvobození od celních poplatků a daní, nedotknutelnost úřední korespondence atd. Mezinárodní úředníci v rámci imunit a výsad nepodléhají soudní odpovědnosti za své ústní či písemné projevy a veškerou svou činnost, jsou osvobozeni ze zdanění příjmů a odměn atd. Podle těchto dohod mají mezinárodní organizace svou omezenou mezinárodní právní subjektivitu. Mezinárodněprávní subjektivita mezinárodní organizace se odvíjí od jejího právního postavení, významu a rozsah s jakými právy a povinnostmi ji členové vybavili. V každé organizaci je rozsah práv a povinností jiný. Záleží na jejích cílech a úkolech, jež jsou ovlivňovány řadou ekonomických, sociálních, politických a jiných faktorech mezinárodního života. Mezinárodní organizace mohou uzavírat určité druhy mezinárodních smluv s členskými i nečlenskými zeměmi a také s jinými mezinárodními organizacemi. Dále mohou nabývat movitý i nemovitý majetek a vystupovat před soudy členských států.

Mezinárodní organizace užívají výhod podobně jako diplomatické mise cizích států. Jejich majetky, fondy a pohledávky, mají soudní imunitu a stejně tak se jejich budovy, archivy a písemnosti považují za nedotknutelné. Mezinárodní organizace využívají na věci určené k vlastní potřebě daňovou i celní imunitu.

Činnost mezinárodní organizace a náklady s tím spojené jsou financovány z rozpočtu. Rozpočet mezinárodních organizací je tvořen příspěvky členských států a jejich výši určuje shromáždění. Nejvyšší příspěvky platí hospodářsky vyspělé státy,

nejnižší a často jen symbolické, hospodářsky nevyvinuté státy. Získané prostředky by měla mezinárodní organizace využívat hospodárně a racionálně, aby finanční břemeno na členské státy bylo kladeno co nejnižší.

4 ROLE MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍ

Podíváme-li se do historie vzniku mezinárodních organizací, můžeme s postupem času sledovat proměnu jejich rolí. Nejstarší rolí mezinárodních organizací je jejich použití jako nástroj moci některého z členů. Postupem času začaly být mezinárodní organizace brány spíše jako fóra, na nichž zúčastněné státy vyslovovali své zájmy, cíle nebo požadavky a hledali na nich své spojence. Nejnovějším pohledem na roli mezinárodní organizace je role samostatného aktéra s vlastními zájmy.

4.1 Mezinárodní organizace jako nástroj

Mezinárodní organizace zastupují zájmy svých členů, kterými jsou nejčastěji suverénní státy. Existence a forma mezinárodní organizace je závislá na rozhodnutí svých členů. Sama organizace není vlastním aktérem a nemá žádnou vlastní autoritu. Pokud jeden ze členů instituce posílí svou moc, může tak organizaci ovládnout. Ta se stane nástrojem jeho moci proti ostatním členům nebo proti jiným účastníkům mezinárodních vztahů. Silný stát tak může nutit ostatní prostřednictvím mezinárodní organizace, aby ho poslouchali.

4.2 Mezinárodní organizace jako aréna

Mezinárodní organizace lze také chápat jako prostor, na kterém probíhají různé diskuse, vyjednávání, společná rozhodnutí, plánování společných akcí, spory a hledají se zde různá řešení a kompromisy. Jednotlivé členské státy zde mohou řešit své spory a za pomoci nestranných aktérů dojít k řešení, které by při zahraničních jednáních politických zástupců vlád trvala delší dobu.

4.3 Mezinárodní organizace jako aktéři

Tato představa převládá převážně v liberálních přístupech. Podle ní jsou mezinárodní organizace samostatným účinkujícím v mezinárodních vztazích. Jednají sami nezávisle na svých členech. Mezinárodní organizace si postupně vytvářejí svou organizační strukturu, do níž patří orgány organizace, vnitroorganizační normy, systém

pracovníků, náplň práce, pracovní sítě a finanční zajištění a zdroje, pomocí níž se mohou sami rozhodovat a jednat.

Pozice mezinárodních organizací jako samostatných aktérů je dána především tím, že velké množství z nich vzniklo z jiných mezinárodních organizací. Členské státy tak převzaly účast v mezinárodní organizaci z již už existující mateřské organizace.

Nezávislost mezinárodních organizací se zvětšuje tím, jak velké pravomoci na ně členské země přenesly a jakým rozpočtem disponuje.

5 FUNKCE MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍ

Funkce mezinárodních organizací je odvozena od příčiny jejich vzniku. Základající členové mají vždy jasnou představu jakou funkci pro ně může organizace plnit na mezinárodním poli.

Funkci vyslovení požadavků a spojování zájmů mají všechny mezinárodní organizace společnou. Vyslovení požadavků je v tomto případě chápáno jako formulování zájmů a cílů, které chce daná skupina v organizaci projednávat či dosáhnout. V každém politickém systému dochází k tomu, že se vyslovené zájmy konfrontují, kombinují a přizpůsobují. Formují se tak alternativní druhy řešení problému. Tím se spojují zájmy více zúčastněných stran. Mezinárodní organizace pak může buďto vytvořit prostor pro vyslovení požadavků a hledání řešení uvnitř organizace mezi svými členy, nebo může vystupovat směrem ven a vyslovit jednotný požadavek svých členů v mezinárodním politickém systému.

Další funkcí mezinárodních organizací je funkce vytváření koalic. Po vyslovení požadavků jednotlivých členů začíná proces hledání spojenců a vytváření koalic. Mezinárodní organizace umožňuje svým členům vzájemné poznávání a spojování do funkčních skupin při nejrůznějších jednáních. Dále umožňuje setkání širokého spektra členů, kteří by se normálně jen stěží poznali.

Na schopnost mezinárodní organizace vyslovit své požadavky a spojovat své zájmy s následnou tvorbou koalic navazuje vytváření agendy neboli pracovní náplně. Mezinárodní organizace nebo její členové stanovují důležitá témata, čímž ovlivňují stanovování žebříčku projednávaných otázek. Tím vytvářejí závažné rámce chování a posuzují jsou-li dodržovány.

Funkci socializace aplikuje mezinárodní organizace na své členy. Tito členové se začleňují do mezinárodní organizace, přičemž si osvojují její normy a hodnoty. Vliv mezinárodních organizací na socializaci jejich členů není ještě podrobně prozkoumán. Počítá se s tím, že tento okruh otázek bude jednou z budoucích nejvýznamnějších oblastí studia mezinárodních vztahů.

Další důležitou funkcí mezinárodní organizace je sběr a distribuce informací. Jednotliví členové poskytují mezinárodní organizaci informace, ta je shromažďuje a posléze je opět distribuuje mezi své členy. Přitom může mezinárodní organizace distribuovat informace jednak získané od svých členů a jednak získané nebo vytvořené jí samou.

Kromě nejčastějších funkcí může mezinárodní organizace dále plnit funkci ochrany a zajištění bezpečnosti, funkci monitorování situace a verifikace přijatých závazků, funkci udržování komunikace včetně zprostředkování vyjednávání, funkci zajišťování služeb a blahobytu a další funkce závislé od funkční náplně dané mezinárodní organizace.

6 DRUHY MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍ

V dnešní době existuje celá řada mezinárodních organizací. Jejich prostor zájmu zasahuje do celého spektra lidské činnosti. S rostoucím počtem mezinárodních organizací rostla potřeba popisu jejich funkcí a rozdělení do skupin. To vše mělo sloužit k lepší orientaci mezi nimi. Touto problematikou se zabývalo více společenských věd, a proto se mohou kritéria rozdělení mezinárodních organizací v jednotlivých pramenech lišit. Obecně se však shodují na rozdělení podle typu členství, rozsahu členství, cíle a pole působnosti, doby trvání a obsahu činnosti.

6.1 Rozdělení podle typů členství

Podle typu členství můžeme mezinárodní organizace rozčlenit do dvou hlavních skupin a to na mezinárodní vládní organizace (IGO - *international governmental organizations*) a mezinárodní nevládní organizace (INGO - *international non-governmental organizations*). Příslušníky mezinárodních vládních organizací, jak už je z názvu patrné, jsou státy. Oproti tomu u mezinárodních nevládních organizací tvoří členy nestátní aktéři, jakými jsou právnické (občanská sdružení, obchodní společnosti...) nebo fyzické osoby (jednotlivci, občané států).

Vznik mezinárodních nevládních organizací se datuje od druhé poloviny 19. století. Z důvodu rozdílného postavení a právního pojetí u nich neexistuje jednotná shoda, jak je definovat. Mezinárodní nevládní organizace můžeme chápat jako nadnárodní neziskové autonomní organizace založené na dobrovolné participaci občanů, které využívají omezených zdrojů k vytváření pravidel a standardů propagujících principy a hodnoty státům či jiným aktérům na mezinárodní úrovni. Mezinárodní nevládní organizace mají podobu občanských sdružení, nadací, nadačních fondů, obecně prospěšných společností, účelových zařízení církví a dalších. Tyto organizace směřují své aktivity do všech oblastí lidské působnosti jakými jsou zdravotnictví, školství, vzdělávání, sociální oblasti, životní prostředí, umění, kultura a další. Mezinárodní nevládní organizace byly dříve vlivnými kritiky či lobbyisty na politickém poli. Dnes však hrají v mezinárodních vztazích důležitou roli samostatných aktérů, jež mají funkci diplomatů a jsou na ně přenášeny úkoly ze strany mezinárodních vládních organizací.

Vedle mezinárodních vládních i nevládních organizací existují ještě tzv. hybridní mezinárodní organizace, jejich členy jsou státní nebo nestátní aktéři. Mezi tyto

hybridní mezinárodní organizace řadíme mnohonárodní korporace a transvládní organizace.

Mnohonárodní nebo nadnárodní korporace jsou obchodní společnosti, které působí v několika státech a mají hierarchicky uspořádané centrály rozmístěné v nejrůznějších zemích. Tyto organizace ovlivňují zahraniční politiku států. Dnes se stávají stále častěji autonomními i politickými hráči, kteří navazují samostatné vztahy s občanskou společností. „Téměř všechny nadnárodní společnosti jsou americké, japonské nebo ze států západní Evropy, jako Niko, Coca-Cola, Wal-Mart, AOL, Toshiba, Honda a BMW. Zastánci tvrdí, že nadnárodní společnosti vytváří nová pracovní místa, bohatství a zlepšení technologie v zemích, které potřebují takový vývoj. Oproti tomu kritici tvrdí, že by mohly mít negativní politický vliv na vládu, mohou využívat rozvojových zemí, jakož i vytvářet ztráty pracovních míst v jejich vlastních zemích.“²²

Transvládní organizace jsou tvořeny státními aktéry jež nejsou kontrolováni svou ústřední vládou. Transvládní koalice je uskupením státních úředníků, kde se minimálně jeden z nich rozhoduje nezávisle na rozhodnutích národní vlády. Jejich činnost se zakládá na formálních dohodách a explicitních pravidlech. Organizace tohoto typu jsou např. Meziparlamentní unie či Evropský výbor guvernérů národních centrálních bank.

6. 2 Rozdělení podle rozsahu členství

Podle rozsahu členství se mezinárodní organizace rozdělují na regionální a universální. Regionální neboli partikulární organizace jsou ty, ve kterých jsou členové pouze z určité geografické oblasti. Oproti tomu u universálních organizací není žádné zeměpisné omezení.

V dnešní době se rozdělení na tzv. regionalismus a universalismus spíše přesouvá do pozadí a používá se nové dělení na mezinárodní organizace s limitovaným a nelimitovaným členstvím neboli intenzivním a extenzivním členství. Mluvíme-li o mezinárodních organizacích s limitovaným (intenzivním) členstvím, někteří účastníci

²² *Multinational Corporation*. [online]. Dictionary INVESTOPEDIA. 2009. [cit. 12. dubna 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.investopedia.com/taerms/m/multinationalcorporation.asp>

jsou vyloučeni z určitých hledisek. Zde záleží například na charakteru politického režimu, stupni ekonomického vývoje, geografické lokalizaci. V toto druhu mohou být pouze ti, jež splní podmínky pro začlenění. Organizace s intenzivním členstvím mají specifický název, podle kterého je patrné, čím se organizace zabývá nebo jaké státy mohou být členy. Jako příklad lze uvést např. Evropskou unii (členy mohou být pouze evropské státy), Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (členy mohou být jen státy, jež jsou na určité ekonomické úrovni), Organizace vyvážející ropu (členy jsou ti, kteří těží a vyvážejí ropu). Do organizací s nelimitovaným (extenzivním) členstvím může vstoupit jakýkoliv zájemce. Příkladem jsou Organizace spojených národů nebo přidružené organizace jako Světová zdravotnická organizace, Mezinárodní agentura pro atomovou energii.

6. 3 Rozdělení podle cílů a pole působnosti

Cíle a pole působnosti jsou uvedeny ve statutu a vymezují náplň činnosti a zájmy organizace. Jsou-li cíle i působnost organizace v zakládající smlouvě přesně specifikovány, jedná se o speciální organizace. Patří sem například politicko-bezpečnostní organizace NATO, ekonomická organizace G-77 a socio-kulturní organizace UNESCO. Organizace řešící velkou škálu všeobecných otázek a problémů, jako třeba OSN, nazýváme obecnou organizací. Toto rozdělení je poměrně složité. Existuje pouze malé množství organizací, jež by měli úzké vymezení pole působnosti a cílů.

Clive Archer „rozšířil klasifikaci podle cílů a pole působnosti a to podle vztahů, které organizace vytvářejí mezi svými členy. Rozlišují se tři druhy vztahů:

1. organizace, které se orientují na budování a udržování kooperativních vztahů mezi svými členy (např. Evropská unie, Severská rada, Organizace amerických států)
2. organizace, které se orientují na snížení konfliktního potenciálu mezi svými členy a budování nástrojů pro management a prevenci konfliktů (např. Šanghajská organizace spolupráce, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě)
3. organizace, jejichž cílem je vytvořit konfliktní potenciál mezi členy a nečleny (např. Organizace zemí vyvážejících ropu)²³

²³ ARCHER C. International organizations. London : Routledge, 2001. s.54

6. 4 Rozdělení podle doby trvání

Podle doby trvání se mezinárodní organizace dělí na stálé a dočasné. Stálé mezinárodní organizace jsou ty, jež mají podle vůle účastníků fungovat trvale. Mezi tyto zástupce patří například Světová obchodní organizace nebo OSN. Oproti tomu dočasné mezinárodní organizace vznikají pouze za účelem provedení určitých, časově omezených úkolů. Jedná se například o organizace pro uprchlíky.

6. 5 Rozdělení podle obsahu činnosti

Podle obsahu činnosti rozdělujeme organizace na politické, správní a pro mírové urovnání sporů.

Politické organizace mají plnit dané politické úkoly. Těmito úkoly jsou zejména udržování mezinárodního míru, bezpečnosti a spolupráce v ostatních oblastech mezinárodních vztahů. Mezi politické mezinárodní organizace můžeme začlenit například Ligu arabských států nebo Organizaci amerických států.

Správní mezinárodní organizace jsou pověřeny svými členy k uskutečňování kontrolních, informačních, technických a administrativních funkcí v odvětví kultury, vzdělání, zdravotnictví, dopravy, vědy, ekonomiky, techniky, sociálních a humanitárních záležitostí. Správními mezinárodními organizacemi jsou Světová zdravotnická organizace či UNESCO.

Organizace pro mírové uspořádání sporů mají funkci smírčí, zprostředkovací, vyšetřovací, rozhodčí nebo soudní. Mezi tyto mezinárodní organizace patří Mezinárodní soudní dvůr v Haagu.

7 MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE A ČR

Česká republika si samozřejmě uvědomuje potřebu členství v mezinárodních organizacích jako každý jiný stát světa. V minulosti byla členem převážně již zaniklých organizací orientujících se na sovětský svaz a spolupráci socialistických zemí. Po změně politického uspořádání na konci osmdesátých let se začala psát novodobá historie České republiky. V současné době je Česká republika členem mnoha mezinárodních organizací spojující autonomní demokratické státy a aktivním způsobem se podílí na činnosti v nich. Souhrn mezinárodních organizací jichž je Česká republika členem najdeme v Příloze II.

Pro upřesnění vyjmenuji a popíši pouze nejdůležitější mezinárodní organizace jichž je Česká republika členem, a které mají nejzásadnější vliv na její fungování.

Organizace spojených národů (*United Nations Organization, UNO*)

OSN byla založena 26. června 1945 v San Franciscu podepsáním Charty 51 států včetně tehdejší Československé republiky. „Organizace spojených národů oficiálně vznikla 24. října 1945, kdy byla Charta ratifikována Čínou, Francií, Sovětským svazem, USA, Velkou Británií a většinou ostatních signatářských zemí OSN. Každoročně se proto 24. říjen slaví jako Den Spojených národů.“²⁴ Organizace spojených národů nahradila zaniklou organizaci Společnost národů, jež neobstála v zajištění kolektivní bezpečnosti a mírovém jednání a nedokázala zabránit druhé světové válce.

Členem OSN se může stát jakýkoli mírumilovný stát, jež přijme všechny závazky uvedené v Chartě. Dnes má OSN 192 členů.

Hlavním cílem OSN bylo a je i dnes udržet mír a mezinárodní bezpečnost a také vytvořit podmínky pro rozvoj vzájemně výhodné hospodářské, kulturní, sociální a humanitární spolupráce mezi všemi členy. Podle Článku 1 Charty OSN hlavními cíli jsou:

- udržení mezinárodního míru a bezpečnosti,
- rozvíjení přátelských vztahů mezi národy,
- rozvoj mezinárodní hospodářské, sociální a kulturní spolupráce a
- sladování úsilí států o dosažení těchto společných cílů.

²⁴ O OSN. [online]. Informační centrum OSN v Praze. 2009. [cit. 12. dubna 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.osn.cz/system-osn/o-osn/>>

K dosažení těchto stanovených cílů OSN vytvořila celou řadu pracovních zásad, jež jsou v článku 2 Charty a členské státy se jimi musí řídit. Jsou jimi:

- zásada svrchované rovnosti členských států,
- zásada poctivého plnění závazků převzatých podle Charty,
- zásada mírového řešení mezinárodních sporů,
- zásada nezasahování do vnitřních záležitostí členských států,
- zásada poskytnutí pomoci při akcích OSN,
- zásada zákazu hrozby silou nebo použití síly a
- zásada uplatnitelnosti principů uvedených v Chartě vůči třetím státům.

Organizace spojených národů má složitou organizační strukturu viz. Příloha III. Výkonným orgánem je Rada bezpečnosti, jež se skládá z 15 členů (5 stálých a 10 nestálých). Stálými členy jsou Čína, Francie, USA, Rusko a Velká Británie. Nestálý členové jsou voleni Valným shromážděním na období dvou let podle geografické příslušnosti. V roce 2009 jsou nestálými členy Burkina (2009), Chorvatsko (2009), Japonsko (2010), Kostarika (2009), Libye (2009), Mexiko (2010), Rakousko (2010), Turecko (2010), Uganda (2010) a Vietnam (2009). Rada bezpečnosti má na starosti udržet světový mír a mezinárodní bezpečnost. Je relativně malým pohotovým orgánem, který má rozsáhlé pravomoci a je připraven pro rychlou a účinnou akci OSN. Dalšími hlavními orgány OSN jsou Valné shromáždění, Sekretariát, Generální tajemník, Hospodářská a sociální rada (ECOSOC), Poručenská rada a Mezinárodní soudní dvůr.

V roce 2001 OSN získala Nobelovu cenu míru.

OSN má v České republice zastoupení pomocí Informačního centra OSN (UNIC) v Praze. To má na starosti poskytovat informace o činnosti celého systému OSN. Spravuje internetovou stránku v češtině, organizuje výstavy, vzdělávací semináře, informační kampaně, tiskové konference a vydává měsíčník OSN v ČR. Zastává funkci sekretariátu v ČR, jedná s Ministerstvem zahraničních věcí a ostatními státními orgány.

OSN má řadu odborných organizací (viz. Příloha IV), ve kterých je členem i Česká republika. Krátce se zmíním o několika z nich.

Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO*)

UNESCO vzniklo 4.listopadu 1945 v Londýně, podepsáním zakládající Ústavy dvaceti státy: Austrálií, Brazílií, Čínou, Československem, Dánskem, Dominikánskou republikou, Egyptem, Francií, Indií, Jižní Afrikou, Kanadou, Libanonem, Mexikem,

Norskem, Novým Zélandem, Řeckem, Saudskou Arábií, Spojeným královstvím, Tureckem a USA.

Hlavním úkolem UNESCO je přispívat k budování trvalého světového míru založeného na intelektuální a morální solidaritě lidstva. Zabývá se oblastmi vzdělávání, přírodních věd, společenských a humanitních věd, kultury, komunikaci a informace.

„K nejnámějším aktivitám UNESCO vůbec patří práce na Seznamu světového dědictví, který v současné době obsahuje více než 800 kulturních památek. V srpnu 2008 to bylo celkem 878 památek, z nichž je 679 kulturních, 174 přírodních a 25 smíšených.“²⁵

Organizační strukturu organizace tvoří Generální konference, Výkonná rada a Sekretariát.

Československo bylo jedním ze zakládajících členů UNESCO a po jeho rozpadu se Česká republika stala členem 22. února 1993. V České republice zastupuje organizaci Česká komise pro UNESCO a Stálá mise ČR při UNESCO.

Dětský fond Organizace spojených národů (*United Nations Children's Fund, UNICEF*)

Organizace byla založena v roce 1946. Od roku 1953 se stal trvalou součástí OSN. Je jediným orgánem OSN, jež je zaměřený výhradně na děti.

"UNICEF pečuje o veškeré aspekty zdraví dětí od narození až po dospělost. Usiluje, aby byly všechny děti očkovány proti běžným dětským nemocem a aby se jim společně s jejich matkami dostávalo dostačující výživy. Brání šíření AIDS mezi mladými lidmi a dětem a rodinám postiženým touto nemocí poskytuje potřebnou pomoc. Podporuje vzdělávání dívek, pomáhá při mimořádných událostech a tam, kde jsou děti vystaveny násilí, zneužívání a vykořisťování."²⁶

Hlavním orgánem je výkonná rada, jež organizaci řídí. Vedoucím v organizaci je prezident a pod ním jsou čtyři viceprezidenti. Členy výkonné rady tvoří zástupci z jednotlivých členských států, je jich 36. Hlavní sídlo je v New Yorku. Dnes je členem 158 států.

²⁵ *Oblasti působnosti UNESCO*. [online]. Stálá mise České republiky při UNESCO. 2009. [cit. 12. dubna 2009]. Dostupné z WWW:

<<http://old.mzv.cz/wwwo/default.asp?id=33728&ido=1984&idj=1&amb=118&ParentIDO=1984>>

²⁶ *Dětský fond OSN (UNICEF)*. [online]. Informační centrum OSN v Praze. 2009.

[cit. 12. dubna 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.osn.cz/system-osn/programy-a-dalsi-organy-osn/?i=104>>

UNICEF byla oceněna Nobelovou cenou míru v roce 1965. Nejvýznamnější publikaci, kterou organizace vydává, je Zpráva o situaci dětí ve světě.

V České republice funguje od roku 1991 Český výbor pro UNICEF, je veden jako národní, nevládní, dobrovolná organizace, jež reprezentuje a podporuje svojí činností zájmy Dětského fondu OSN- UNICEF v ČR. Hlavními cíly výboru jsou:

- "informovat širokou veřejnost o poslání a konkrétní činnosti UNICEF ve prospěch dětí,
- upozorňovat veřejnost na situaci dětí ve světě i v ČR,
- získávat pro svoji činnost ve prospěch dětí dobrovolné spolupracovníky a příznivce (z řad jednotlivců i organizací),
- shromažďovat finanční prostředky pro pomoc strádajícím dětem celého světa, ať už formou vyhlášení sbírky, uspořádání benefiční akce, pravidelného či jednorázového finančního příspěvku, prodejem pohlednic a jiného zboží UNICEF apod."²⁷

Organizace Severoatlantické smlouvy (*North Atlantic Treaty Organisation* – NATO)

Organizace byla založena 4. dubna 1949 ve Washingtonu dvanácti státy západní Evropy a Severní Ameriky (Belgie, Dánsko, Francie, Kanada, Nizozemsko, Island, Itálie, Norsko, Lucembursko, Portugalsko, Velká Británie a Spojené státy), jež ratifikovali tzv. Washingtonskou smlouvu. Smlouva byla přijatá státy svobodně až po veřejné diskusi a řádném projednání v každém parlamentu. Každý členský stát sdílí rizika, povinnosti a výhody kolektivní bezpečnosti a nesmí vstoupit do žádného jiného mezinárodního ujednání, jež by mohlo být v rozporu se smlouvou. Postupně do NATO přistupovaly noví členové v roce 1952 Řecko a Turecko, v roce 1955 Spolková republika Německo a v roce 1982 Španělsko. Z Východního bloku přistoupily roku 1999 Polsko, Maďarsko a Česká republika (12. března). Největší vlna rozšiřování byla v roce 2004, kdy se členy staly státy východní Evropy Litva, Lotyšsko, Estonsko, Rumunsko, Bulharsko, Slovinsko a Slovensko.

„Základním posláním NATO je ochrana svobody a bezpečnosti všech jeho členů politickými i vojenskými prostředky v souladu se zásadami Charty OSN. Od samého počátku své existence pracuje Aliance pro vytvoření spravedlivého a trvalého mírového

²⁷ Český výbor pro UNICEF. [online]. 2009. [cit. 12. dubna 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.unicef.cz/index.php?pg=2&id=39&zp=1>>

pořádku v Evropě, založeného na společných hodnotách demokracie, lidských práv a právního státu.“²⁸

V případě napadení jednoho členů či více členů, není zajištění bezpečnosti pouze na nich samotných, ale je to bráno jako útok proti všem. Budou přijata nezbytná opatření, včetně užití síly, za účelem znovunastolení a udržení bezpečnosti v severoatlantické oblasti. Aliance udržuje dostatečný počet vojenských sil, jež by zabránil válce, zajistil účinnou obranu a byl schopen celkově zvládat krize ohrožující bezpečnost jejích členů. „K dosažení svého hlavního cíle plní Aliance tyto základní bezpečnostní úkoly:

- Poskytuje nezbytný základ stabilního bezpečnostního prostředí v Evropě, spočívajícího na růstu demokratických institucí a závazku k mírovému řešení sporů. Usiluje vytvářet prostředí, v němž žádná země nebude s to zastrašovat nebo vydírat žádný jiný evropský stát s cílem vynutit si hegemonii hrozbou použití síly.

- V souladu s článkem 4 Severoatlantické smlouvy slouží jako transatlantické fórum pro spojenecké konzultace v jakýchkoli otázkách týkajících se životních zájmů jejích členů včetně tendencí, které by mohly ohrožovat jejich bezpečnost. Umožňuje koordinaci jejich snah v oblastech společného zájmu.

- Zajišťuje odstrašení a obranu proti všem formám agrese vůči území kteréhokoli členského státu NATO.

- Podporuje bezpečnost a stabilitu cestou rozvíjení trvalé aktivní spolupráce se všemi svými partnery prostřednictvím Partnerství pro mír a Euroatlantické rady partnerství, jakož i cestou konzultací, spolupráce a partnerství s Ruskem a Ukrajinou

- Formou aktivních informačních programů v Alianci a v partnerských státech, jakož i prostřednictvím iniciativ, jako je Středomořský dialog, přispívá k pochopení faktorů ovlivňujících mezinárodní bezpečnost a cílů spolupráce na tomto poli.“²⁹

Dlouho byla hlavním cílem především obrana členských států, později se začalo NATO věnovat také jiným oblastem. Dnes se zajímá především o hospodářskou a politickou sféru a spolupráci s dalšími mezinárodními organizacemi.

Aliance má poměrně složitou strukturu k plánování, výstavbě a řízení ozbrojených sil (viz. Příloha V). Hlavními politickými a rozhodovacími institucemi NATO jsou Severoatlantická rada, Výbor pro obranné plánování, Skupina pro jaderné

²⁸ *Základní principy NATO*. [online]. Oficiální portál Informačního centra NATO. 2009. [cit. 12. dubna 2009]. Dostupné z WWW: http://www.natoaktual.cz/na_summit.asp?y=na_summit/principynato.htm

²⁹ *NATO - hlavní funkce*. [online]. Ministerstvo obrany ČR. 2009. [cit. 12. dubna 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=2410>

plánování a Generální tajemník. Vrcholným výkonným politickým orgánem aliance je Rada NATO, která je složena ze stálých zástupců členských států a usiluje o zajištění mezinárodního míru a bezpečnosti členských zemí. V čele organizace stojí Generální tajemník NATO, jež je z titulu své funkce předsedou Severoatlantické rady, Výboru pro obranné plánování a Skupiny pro jaderné plánování. Mezinárodní sekretariát je mu podřízen. Reprezentuje Alianci pouze navenek, nemá však skutečnou rozhodovací pravomoc. Dalším důležitým orgánem je Výbor pro plánování obrany, který projednává většinu otázek týkajících se kolektivní obrany. Výbor pro jaderné plánování má stejnou pravomoc jako Výbor pro plánování obrany v oblasti jaderných zbraní. Mezinárodní sekretariát s 1300 zaměstnanci především administrativně zajišťuje činnost orgánů aliance. Do Vojenské struktury NATO patří Vojenský výbor, Velitelství spojeneckých sil pro operace a Velitelství spojeneckých sil pro transformaci. Nejvyšším vojenským orgánem je Vojenský výbor, který je podřízen politickým orgánům. Doporučuje opatření v otázkách vojenské strategie a rozvoje ozbrojených sil NATO, předkládá doporučení k použití ozbrojené síly a formuluje pravidla vojenského střetu.

NATO zajišťuje ČR kolektivní bezpečnost v případě napadení a naopak ČR je pro Alianci přínosná hlavně aktivním přístupem k účasti na misích NATO. Dnes není tato organizace chápána pouze jako obranné seskupení, ale hlavně jako sdružení zemí zastávajících stejné hodnoty, hodnoty demokracie, solidarity a svobody. Česká republika oslavila letos desáté výročí členství v NATO.

Evropská unie

Evropská unie vznikla 1. listopadu 1993, kdy vstoupila v platnost Maastrichtská smlouva, podepsaná 7. února 1992. Tomuto vzniku ještě předcházely evropské integrační aktivity. Po hrůzných následcích z druhé světové války se Evropa snažila zajistit mír a bezpečnost a začala se pomalu sjednocovat. Hlavně díky studené válce, jež pramenila z napnutých vztahů mezi Francií a Německem a hrozil zde ozbrojený konflikt. Francouzský politik Jean Monnet přišel s plánem, který předložil francouzskému ministru Robertu Schumanovi a německému kancléři Konradu Adenauerovi. Jeho myšlenkou bylo vybudovat společný trh uhlí a oceli. V rámci úzkých vztahů mezi Francií a Německem by byla válka zažehnána. Francouzský ministr zahraničí Robert Schuman předložil 9. května 1950 plán na tzv. Schumanovo deklaraci, návrh byl jednomyslně schválen Německem, Itálií, Nizozemskem, Belgií

a Lucemburskem. Dne 18. dubna 1951 byla podepsána tzv. Pařížská smlouva a vzniklo Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO), někdy označované jako monetární unie.

Po vzniku ESUO a jeho úspěšném fungování, vyvstala myšlenka o založení podobného uskupení s jiným zaměřením. O šest let později 25. března 1957 vznikly Evropské hospodářské společenství (EHS) a Evropské společenství pro atomovou energii (EUROATOM) podepsáním tzv. Římských smluv, jež vstoupily v platnost 1. ledna 1958.

ESUO, EHS A EUROATOM byly dne 1. července 1967 spojeny tzv. Slučovací smlouvou a vzniklo Evropské společenství.

Evropská unie je sdružení demokratických evropských zemí, které se zavázaly ke společnému úsilí o mír a prosperitu. Je zvláštním typem mezinárodní organizace, na kterou členské státy přenesly část svých pravomocí. EU má však pouze ty pravomoci, které jí byly svěřeny jednotlivými státy.

Cílem mezinárodní organizace je vytvoření společného trhu, hospodářské a měnové unie, podpora rozvoje a růstu hospodářství, zaměstnanosti, konkurenceschopnosti a zlepšování životní úrovně a kvality životního prostředí. K dosažení těchto cílů slouží čtyři základní svobody: volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu a také společné politiky EU.

Dnes jsou členy Evropské unie 27 států (Belgie, Bulharsko, Česko, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Spojené království, Španělsko a Švédsko). Kandidáty pro vstup do EU jsou Chorvatsko, Turecko a Makedonie.

V institucionální struktuře Evropské unie lze mluvit o tzv. trojúhelníku Evropská komise - Rada EU - Evropský parlament, který doplňuje Evropský soudní dvůr. V rozdělení kompetencí platí, že Komise navrhuje, Evropský parlament doporučuje, Rada Evropské unie rozhoduje a Evropský soudní dvůr řeší spory. Další institucí je Evropská rada, která je vrcholným politickým orgánem určujícím strategii dalšího vývoje Unie a řeší naléhavé mezinárodní problémy v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Dalšími institucemi jsou Evropský soudní dvůr, Účetní dvůr, Evropská investiční banka, Evropský investiční fond, Evropský ombudsman a Evropská centrální banka.

Česká republika se stala členem Evropské unie 1. května 2004 spolu s Estonskem, Kypr, Litvou, Lotyšskem, Maďarskem, Maltou, Polskem a Slovenskem. Dne 1. ledna 2009 se Česká republika ujala předsednictví v Radě EU.

Převzala tuto funkci po Francii a bude ji k 1. červenci 2009 předávat Švédsku. "Klíčovými prioritami jsou tři "E": ekonomika, energetika a Evropa ve světě. Mottem je "Evropa bez bariér."³⁰

³⁰ *Pracovní program a priority ČR během předsednictví v Radě EU.* [online]. České předsednictví Evropské unie. 2009. [cit. 12. dubna 2009]. Dostupné z <<http://www.eu2009.cz/cz/czech-presidency/programme-and-priorities/program-a-priority-478/>>

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se snažila komplexně shrnout a popsat problematiku mezinárodních organizací. Vycházela jsem z prostudovaných materiálů českých i zahraničních autorů a odborných článků uveřejněných na internetu. Protože není problematika studia mezinárodních organizací ujednocena a jednotliví autoři vycházejí z rozdílných podkladů, snažila jsem se najít základní rysy, ve kterých by se tyto autoři shodovali.

Rozvržení kapitol bakalářské práce jsem udělala podle stěžejních bodů, které jsem chtěla ve své práci řešit. Přitom jsem se zaměřila na dvě podstatné části. Obecnou charakteristiku mezinárodních organizací a vliv mezinárodních organizací na Českou republiku.

V první části jsem se zaměřila na problematiku mezinárodních organizací obecně. Charakterizovala jsem co rozumíme pojmem mezinárodní organizace a popsala její význam a přínos. Rozebrala jsem jednotlivé druhy mezinárodních organizací a vyjmenovala kritéria, podle kterých je dělíme. Dále jsem rozebrala historický vývoj těchto organizací a vlivy, které na ně působily v jednotlivých obdobích. Zde bylo patrné jak se vývoj mezinárodních organizací odvíjí od politického, hospodářského, sociálního a kulturního dění ve světě. Asi největším impulzem pro vývoj mezinárodních organizací byly obě světové války ve 20. století. Svět si tehdy uvědomil a dodnes uvědomuje jaké následky by mohla mít další z nich. V době atomových zbraní by to mohla být taky poslední co lidstvo svede. Proto je dnes prioritním úkolem zahraniční politiky moderních států vyhnout se globálním ozbrojeným konfliktům a problémové otázky řešit rozhovory na mezinárodním fóru. Právě pro tyto dlouhodobé diskuze a hledání kompromisů jsou mezinárodní organizace ideálním prostředím. Pro jednotlivé členy mezinárodní organizace pak plní tato instituce určité role a funkce, které jsou v mé práci rovněž popsány.

Druhá část bakalářské práce už neřeší mezinárodní organizace obecně, ale popisuje vliv těchto institucí na Českou republiku. Jelikož je Česká republika členem mnoha mezinárodních organizací, popsala jsem pouze nejdůležitější z nich a zbytek jsem uvedla v tabulce v příloze.

Ačkoliv je problematika mezinárodních organizací složitá a její studium obsáhlé, myslím že se mi podařilo postihnout obecnou podstatu zadaného tématu. Určitě by se dalo toto téma rozpracovat do mnohem obsáhlejší publikace. Pro potřebu bakalářské práce jsem se snažila spíše zaměřit na základní problematiku tohoto tématu, aby po

přečtení mé práce čtenář získal základní údaje a dokázal si vytvořit představu o základním fungování mezinárodních organizací, jejich členění, rolích, funkcích a úkolech co plní pro své členy.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literární zdroje

1. ARCHER C. *International organizations*. London : Routledge, 2001. 204 s. ISBN 0415246903
2. BAŇOUCH H., FEDORKO M. *Mezinárodní organizace*. Brno : Masarykova univerzita v Brně. Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity. 2000 . 254 s. SBN 80-210-2474-7
3. ČEPELKA Č., ŠURMA P. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha : Beck, 2008. 840 s. ISBN 978-80-7179-728-9.
4. DAVID V., SLADKÝ P., ZBOŘIL F. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. Praha : Leges. 2008. 432 s. ISBN 978-80-87212-08-0.
5. *Fakta a čísla OSN : základní údaje o Organizaci spojených národů*. Praha : Informační centrum OSN, 2002. 288 s. ISBN 80-86348-01-6
6. FIDLER J., MAREŠ P. *Dějiny NATO*. Praha : Paseka, 1997. 243 s. ISBN 80-7185-145-0
7. JÍLEK D. *Stručný nástin universálních mezinárodních organizací*. Brno : Masarykova universita Brno. 1993. 28 s. ISBN 80-210-0592-0
8. KREJČÍ O. *Mezinárodní politika*. Praha : Victoria Publishing, 1997 . 511 s. ISBN 80-7187-034-X
9. KUNEŠOVÁ H. *101 otázek o Evropské unii*. Praha : Informační kancelář Evropského parlamentu, 2007. 64 s. ISBN 978-80-254-1751-5
10. ONDŘEJ J. *Základy mezinárodního práva : učební text pro posluchače Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy*. Praha : Karolinum, 1998. 188 s. ISBN 80-7184-719-4
11. POTOČNÝ M. *Mezinárodní odborné organizace OSN*. Praha : Nakladatelství politické literatury, 1964. 318 s.
12. POTOČNÝ M. *Mezinárodní organizace*. 2. vyd. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1980. 332 s.
13. POTOČNÝ M., ONDŘEJ J. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha : Beck, 2003. 460 s. ISBN 80-7179-801-0.
14. POTOČNÝ M., ŠIBAJEVA E.A. *Právo mezinárodních organizací*. Praha : Panorama, 1984. 115 s.

15. POTOČNÝ M. *Organizace spojených národů*. Praha : Nakladatelství svoboda, 1985. 185 s.
16. POTOČNÝ M. ONDŘEJ J. *Vybrané dokumenty ke studiu mezinárodních organizací*. Praha : Karolinum, 1998. 231 s. ISBN 80-7184-679-1
17. RITTBERGER V. *Internationale Organisationen, Politik und Geschichte. Europäische und weltweite zwischenstaatliche Zusammenschlüsse*. Opladen : Leske + Budrich, 1994. 266 s. ISBN 3-8100-1231-9
18. ROSŮLEK P., CABADA L. *Evropa národů, patriotů a integrace*. Dobrá Voda : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. 2002 . 166 s. ISBN 80-86473-13-9
19. SVOBODA L. a kol. *Encyklopedie antiky*. Praha : Academia, 1974. 741 s.
20. WAISOVÁ, Š. *Mezinárodní organizace a režimy*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. 2008. ISBN 978-80-7380-109-0.
21. WAISOVÁ, Š. *Úvod do studia mezinárodních organizací*. 2. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. 2005. ISBN 80-86898-33-4.
22. WOYKE W. *Handwörterbuch internationale Politik*. Opladen : Leske + Budrich : UTB für Wissenschaft, 2000. 622 s. ISBN 3-8100-2980-7

Elektronické zdroje

1. *About APEC*. [online]. APEC. 2009. [cit. 27. ledna 2009]. Dostupné na WWW: <http://www.apec.org/apec/about_apec.html>
2. *Brief introduction to the Shanghai Cooperation Organisation*. [online]. SCO. 2009. [cit. 27. ledna 2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.sectsco.org/EN/brief.asp>>
3. *Český výbor pro UNICEF*. [online]. 2009. [cit. 12. dubna 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.unicef.cz/index.php?pg=2&id=39&zp=1>>
4. *Dětský fond OSN (UNICEF)*. [online]. Informační centrum OSN v Praze. 2009. [cit. 12. dubna 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.osn.cz/system-osn/programy-a-dalsi-organy-osn/?i=104>>
5. DOBIÁŠ, Zdeněk. *ORGANIZACE AFRICKÉ JEDNOTY (OAJ) aneb historie africké integrace*. [online]. mzv.cz, 11. ledna. 2008 [cit. 27. ledna 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/addisababa/cz/o_zemich_akreditace/africka_unie/historicky_vyvoj_v_datech/organizace_africke_jednoty_oaj_aneb.html>
6. *Multinational Corporation*. [online]. Dictionary INVESTOPEDIA. 2009. [cit. 12. dubna 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.investopedia.com/taerms/m/multinationalcorporation.asp>>
7. *NATO - hlavní funkce*. [online]. Ministerstvo obrany ČR. 2009. [cit. 12. dubna 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=2410>>
8. *Oblasti působnosti UNESCO*. [online]. Stálá mise České republiky při UNESCO. 2009. [cit. 12. dubna 2009]. Dostupný z WWW:

- <<http://old.mzv.cz/www/default.asp?id=33728&ido=1984&idj=1&amb=118&ParentIDO=1984>>
9. OSN. [online]. Informační centrum OSN v Praze. 2009. [cit. 12. dubna 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.osn.cz/system-osn/o-osn/>>
 10. *Pracovní program a priority ČR během předsednictví v Radě EU*. [online]. České předsednictví Evropské unie. 2009. [cit. 12. dubna 2009]. Dostupné z <<http://www.eu2009.cz/cz/czech-presidency/programme-and-priorities/program-a-priority-478/>>
 11. *SOUTH ASIAN ASSOCIATION FOR REGIONAL COOPERATION*. [online]. SAARC. 2009. [cit. 27. ledna 2009]. Dostupné na <<http://www.saarc-sec.org/?t=1>>
 12. ŠKOCHOVÁ, Marie. *Analýza Korejské války* [online]. *E-polis.cz*, 21. duben 2008. [cit. 28. ledna 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/mezinarodni-bezpecnost/259-analyza-korejske-valky.html>>. ISSN 1801-1438.
 13. *The OAS at a Glance*. [online]. OAS. [cit. 27. ledna 2009]. Dostupné na WWW: <http://www.oas.org/key_issues/eng/KeyIssue_Detail.asp?kis_sec=20>
 14. VLČEK, Tomáš. *ASEAN - Sdružení států jihovýchodní Asie* [online]. *E-polis.cz*, 26. červen 2008. [cit. 27. ledna 2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/mezinarodni-vztahy/287-asean-sdruzeni-statu-jihovýchodni-asie.html>>. ISSN 1801-1438.
 15. *Základní principy NATO*. [online]. Oficiální portál Informačního centra NATO. 2009. [cit. 12. dubna 2009]. Dostupný z WWW: <http://www.natoaktual.cz/na_summit.asp?y=na_summit/principynato.htm>

SEZNAM PŘÍLOH

- I. Počet státních i nestátních aktérů po roce 1945
- II. Členství ČR v mezinárodních organizacích
- III. Organizační struktura OSN
- IV. Odborné organizace pro OSN
- V. Civilní a vojenská struktura NATO

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA I

POČET STÁTNÍCH I NESTÁTNÍCH AKTÉRŮ PO ROCE 1945

rok	státy (členové OSN)	mezivládní organizace	nevládní organizace
1946	55	-	-
1956	80	132	973
1960	100	154	1255
1972	132	280	2173
1981	157	337	4265
1989	159	300	4621
1992	182	286	4696

ČLENSTVÍ ČR V MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍCH

Český název Mezinárodní název - užívaná zkratka Internetová adresa	ČR	Československo
1. Banka pro vyrovnávání mezinárodních plateb <i>Bank for International Settlements – BIS</i> http://www.bis.org/	1993	1930
2. Centrální dispečerská organizace propojených energetických soustav <i>Central Dispatching Organization of the Interconnected Power Systems – CDO</i> http://www.cdo.org/	1993	1962
3. Mezinárodní stálá komise pro zkoušky ručních palných zbraní Commission Internationale Permanente pour les Epreuves des Armes a Feu Portatives - CIP Český úřad pro zkoušení zbraní a střeliva http://www.cuzzs.cz/	1993	1963
4. Rada Evropy <i>Council of Europe – CE</i> http://www.coe.int/	1993	1991
5. Evropská organizace pro řízení letového provozu <i>European Organization for the Safety of Air Navigation – EUROCONTROL</i> http://www.eurocontrol.int/	1997	-
6. Evropská a Středozevní organizace pro ochranu rostlin <i>European and Mediterranean Plant Protection Organization – EPPO</i> http://www.eppo.org/	1993	1960
7. Evropská banka pro obnovu a rozvoj <i>European Bank for Reconstruction and Development– EBRD</i> http://www.ebrd.com/	1993	1990
8. Evropská konference pro civilní letectví <i>European Civil Aviation Conference– ECAC</i> http://www.ecac-ceac.org	1993	1991
9. Evropská konference ministrů dopravy <i>European Conference of Ministers of Transport – ECMT</i> http://www.oecd.org	1993	1991
10. Evropská konference pro molekulární biologii <i>European Molecular Biology Conference – EMBC</i> http://www.embo.org/	1994	1994

Český název	Mezinárodní název - užívaná zkratka	ČR	Československo
	Internetová adresa		
11.	Evropská organizace pro jaderný výzkum <i>European Organization for Nuclear Research</i> – CERN http://public.web.cern.ch/public/	1993	1992
13.	Haagská konference mezinárodního práva soukromého <i>Hague Conference on Private International Law</i> http://www.hcch.net	1993	1968
14.	Mezivládní organizace pro mezinárodní železniční dopravu <i>Organisation intergouvernementale pour les transports internationaux ferroviaires</i> – OTI <i>Intergovernmental Organization for International Carriage by Rail</i> http://www.otif.org/	1993	1918
15.	Mezinárodní agentura pro atomovou energii <i>International Atomic Energy Agency</i> - IAEA http://www.iaea.org/	1993	1957
16.	Mezinárodní banka pro hospodářskou spolupráci <i>International Bank for Economic Cooperation</i> - IBEC	1993	1963
17.	Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj <i>International Bank for Reconstruction and Development</i> – IBRD http://www.worldbank.org/	1993	1945
18.	Mezinárodní centrum pro studium a ochranu kulturního bohatství <i>International Centre for the Study of the Preservation and the Restoration of Cultural Prosperity</i> – ICCROM http://www.iccrom.org/	1995	-
19.	Mezinárodní organizace civilního letectví <i>International Civil Aviation Organization</i> – ICAO http://www.icao.int/	1993	1944
20.	Mezinárodní organizace pro kakao <i>International Cocoa Organization</i> – ICCO http://www.icco.org/	1995	-
21.	Mezinárodní výbor pro míry a váhy <i>Comité international des poids et mesures</i> - CIPM <i>International Committee for Measures and Weights</i> http://www.bipm.org	1993	1918
22.	Mezinárodní organizace kriminální policie <i>International Criminal Police Organization</i> – INTERPOL http://www.interpol.int/	1993	1990

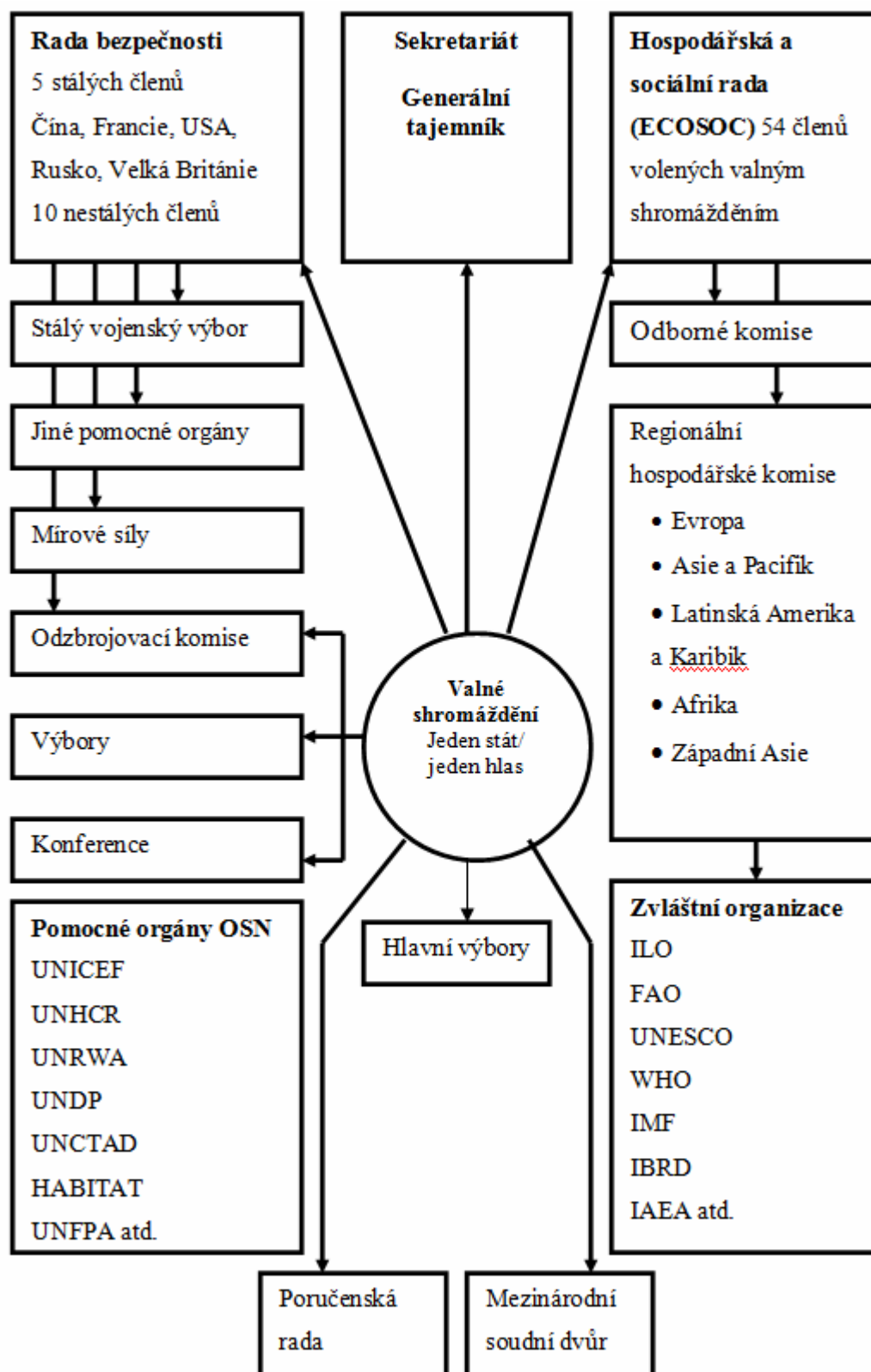
Český název	Mezinárodní název - užívaná zkratka	ČR	Československo
23.	Mezinárodní rozvojové sdružení <i>International Development Assotiation – IDA</i>	1993	1990
24.	Mezinárodní úřad pro výstavnictví Bureau international des expositions - BIE <i>International Bureau of Exhibitions</i> http://www.bie-paris.org/	1993	1928
25.	Mezinárodní finanční korporace <i>International Finance Corporation – IFC</i> http://www.ifc.org/	1993	1990
26.	Mezinárodní ústav pro sjednocování soukromého práva <i>International Institute for the Unification of Private Law – UNIDROIT</i> http://www.unidroit.org	1993	1968
27.	Mezinárodní ústav chladírenský Institut international du froid - IIF <i>International Institute of Refrigeration</i> http://www.iifir.org/	1993	1921
28.	Mezinárodní investiční banka <i>International Investment Bank - IIB</i> http://www.iib-bahrain.com/	1993	1978
29.	Mezinárodní organizace práce <i>International Labour Organization – ILO</i> http://www.ilo.org	1993	1949
30.	Mezinárodní námořní organizace <i>International Maritime Organization – IMO</i> http://www.imo.org/	1993	1963
31.	Mezinárodní námořní družicová organizace <i>International Maritime Satellite Organization – INMARSAT</i>	1993	1988
32.	Mezinárodní měnový fond a skupina Světové banky <i>International Monetary Fund - IMF/WB</i> http://www.imf.org	1993	1944
33.	Mezinárodní úřad epizootický Organisation mondiale de la santé animale - OIE <i>World Organization for Animal Health</i> http://www.oie.int	1993	1924
34.	Mezinárodní organizace pro migraci <i>International Organization for Migration – IOM</i> http://www.iom.cz/	1995	-
35.	Mezinárodní organizace pro metrologii Organisation internationale de métrologie Libale - OIML <i>International Organization of Legal Metrology</i> http://www.oiml.org/	1993	1955

Český název	Mezinárodní název - užívaná zkratka	ČR	Československo
	Internetová adresa		
36.	Mezinárodní úřad pro mořské dno <i>International Seabed Authority – ISA</i> http://www.isa.org.jm/	1996	-
37.	International System and Organization of Space Communications – <i>Intersputnik</i> <i>International Organization of Space Communications</i> http://www.intersputnik.com/	1993	1972
38.	Mezinárodní telekomunikační družicová organizace <i>International Telecommunication Satellite Organization– INTELSAT</i> http://www.intelsat.com/	1993	1992
39.	Mezinárodní telekomunikační unie <i>International Telecommunication Union – ITU</i> http://www.itu.int	1993	1918
40.	Mezinárodní unie pro ochranu přírody a přírodních zdrojů <i>International Union for Conservation of Nature and Natural Resources</i> <i>The world Conservation Union</i> http://www.iucn.org/	1999	-
41.	Mezinárodní organizace pro ochranu nových odrůd rostlin <i>International Union for the Protection of New Varieties of Plants – UPOV</i> http://www.upov.int	1993	1991
42.	Mezinárodní organizace pro révu a víno <i>International Organization of Vine and Wine – OIV</i> http://www.oiv.int	1993	1937
43.	<i>InterOceanMetal</i> http://www.iom.gov.pl/	1993	1987
44.	Spojený ústav jaderných výzkumů <i>Joint Institute for Nuclear Research – JINR</i> http://www.jinr.ru/	1993	1956
45.	Multilaterální investiční záruční fond <i>Multilateral Investment Guarantee Agency – MIGA</i> http://www.miga.org/	1993	1990
46.	Organizace severoatlantické smlouvy <i>North-Atlantic Treaty Organization – NATO</i> http://www.nato.int	1990	-
47.	Organizace pro hospodářskou spolupráci a obchod <i>Organization for Economic Cooperation and Development – OECD</i> http://www.oecd.org/	1995	-

Český název	Mezinárodní název - užívaná zkratka	ČR	Československo
	Internetová adresa		
48.	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě <i>Organization for Security and Cooperation in Europe – OSCE</i> http://www.osce.org/	1993	1975
49.	Organizace pro zákaz chemických zbraní <i>Organization for the Prohibition of Chemical Weapons– OPCW</i> http://www.opcw.org/	1997	-
50.	Organizace pro spolupráci železničních drah <i>Organization for the Railways Cooperation - OSJD</i> <i>Organisation for Cooperation of Railways</i>	1993	1957
51.	Přípravná komise Organizace Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek <i>Preparatory Commission for the Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty Organization - PC CTBTO</i> <i>Prepartory Commission for the Comprehensive Nuclear- Test-Ban Treaty</i> http://www.ctbto.org/	1996	-
52.	Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu <i>UN Educational Scientific and Cultural Organization – UNESCO</i> http://www.unesco.org	1993	1945
53.	Organizace spojených národů pro výživu a zemědělství <i>UN Food and Agriculture Organization– FAO</i> http://www.fao.org/	1993	1945
54.	Organizace OSN pro průmyslový rozvoj <i>UN Industrial Development Organization – UNIDO</i> http://www.unido.org/	1993	1967
55.	Organizace spojených národů <i>United Nations – UN</i> http://www.un.org	1993	1945
56.	Světová poštovní unie <i>Universal Postal Union – UPU</i> http://www.upu.int/	1993	1920
57.	Rada pro celní spolupráci <i>World Customs Organization – WCO</i> http://www.wcoomd.org/	1993	1965
60.	Světová meteorologická organizace <i>World Meteorological Organization– WMO</i> http://www.wmo.int	1993	1950

Český název	Mezinárodní název - užívaná zkratka	ČR	Československo
Internetová adresa			
61.	Světová organizace turistického ruchu <i>World Tourism Organization - WTO/OMT</i> http://www.unwto.org	1993	1974
62.	Světová obchodní organizace World Trade Organization – WTO http://www.wto.org/	1993	1948

ORGANIZAČNÍ STRUKTURA OSN

ODBORNÉ ORGANIZACE PŘI OSN

Mezinárodní tribunály

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (ICTY)

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (ICTR)

Regionální komise

Ekonomická komise pro Afriku (ECA)

Ekonomická komise pro Evropu (ECE)

Ekonomická oblast pro Latinskou Ameriku a karibskou oblast (ECLAC)

Ekonomická asociální komise pro Asii a Tichomoří (ESCAP)

Ekonomická asociální komise pro západní Asii (ESCWA)

Programy a další orgány OSN

Mezinárodní obchodní centrum UNCTAD/WTO (ITC)

Úřad pro drogy a kriminalitu (UNODC)

Program OSN na ochranu životního prostředí (UNEP)

Rozvojový program OSN (UNDP)

Rozvojový fond OSN pro ženy (UNIFEM)

Program dobrovolníků OSN (UNV)

Populační fond OSN (UNFPA)

Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR)

Dětský fond OSN (UNICEF)

Světový potravinový program (WFP)

Úřad OSN pro palestinské uprchlíky na Blízkém východě (UNRWA)

Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva (OHCHR)

Centrum OSN pro lidská sídla (Habitat)

Úřad OSN pro servisní zabezpečení projektů (UNOPS)

Univerzita OSN (UNU)

Mezinárodní výzkumný a vzdělávací institut pro problematiku postavení žen (INSTRAW)

(UNICRI)

Institut OSN opro vzdělávání a výzkum (UNITAR)

Výzkumný ústav OSN pro sociální rozvoj (UNRISD)

Výzkumný institut OSN pro otázky odzbrojení (UNIDIR)

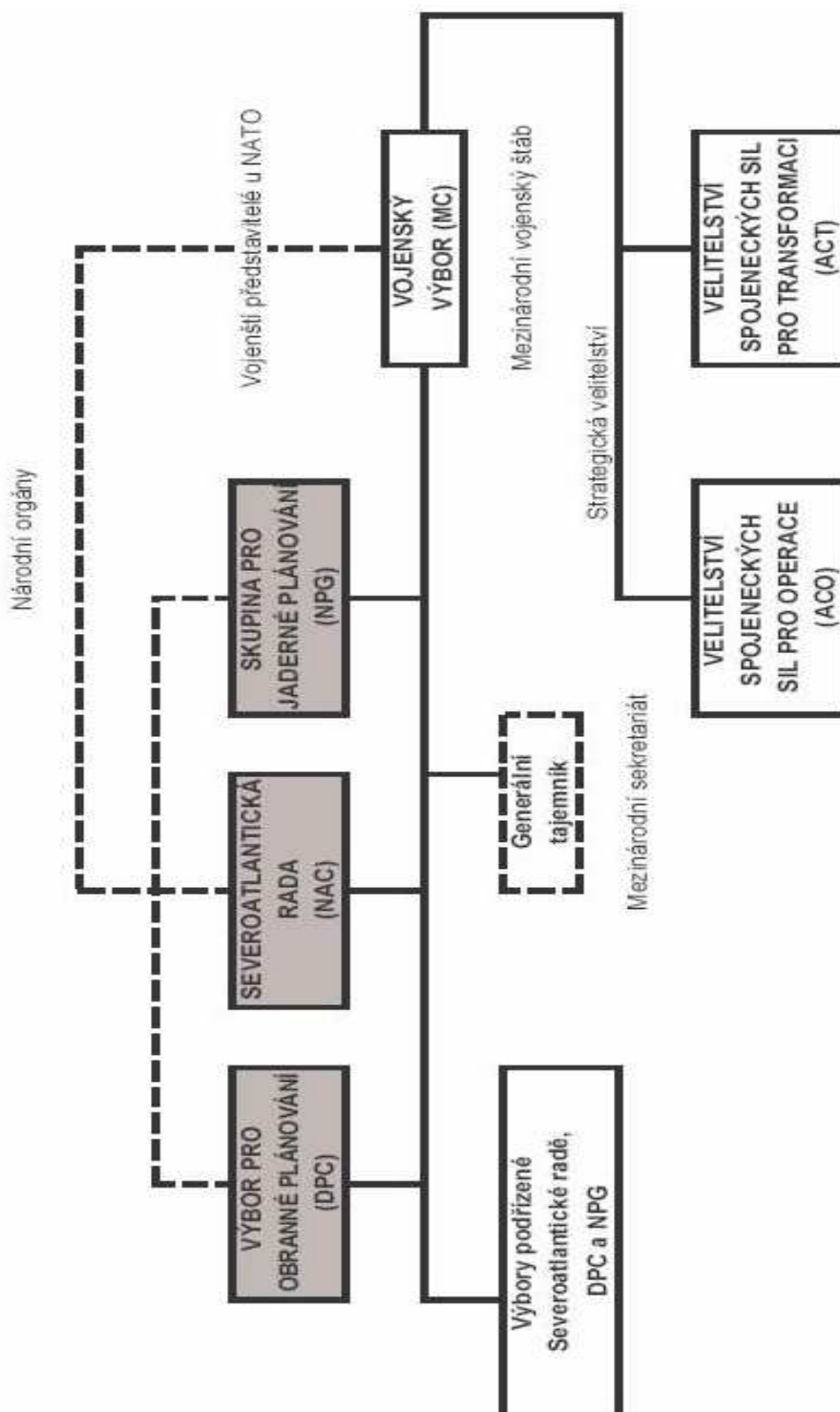
Specializované agentury

Mezinárodní organizace práce (ILO)

Organizace OSN pro výživu a zemědělství (FAO)

Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO)
Světová zdravotnická organizace (WHO)
Skupina Světové banky
 Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj
 Mezinárodní finanční korporace
 Mezinárodní asociace pro rozvoj
 Multilaterální agentura pro investiční záruky
 Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů
 Mezinárodní měnový fond (IMF)
Mezinárodní organizace pro civilní letectví (ICAO)
Mezinárodní námořní organizace (IMO)
Mezinárodní telekomunikační unie (ITU)
Světová poštovní unie (UPU)
Světová meteorologická organizace (WMO)
Světová organizace duševního vlastnictví (WIPO)
Mezinárodní fond pro zemědělský rozvoj (IFAD)
Organizace OSN pro průmyslový rozvoj (UNIDO)
Mezinárodní agentura pro atomovou energii (IAEA)
Organizace smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek (CTBTO)
Organizace pro zákaz chemických zbraní (OPCW)
Světová turistická organizace (WTO)
Světová obchodní organizace (WTO)

CIVILNÍ A VOJENSKÁ STRUKTURA NATO

ABSTRAKT

DIARTOVÁ, N. *Mezinárodní organizace : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2009. 63 s. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Petra Černíková.

Klíčová slova: mezinárodní organizace, mezinárodní vztahy, mezinárodní spolupráce, česká republika

Práce definuje pojem mezinárodní organizace a popisuje pravidla, kdy je možné mluvit o tom, že je daná organizace mezinárodní. Dále se zabývá úlohou a významem těchto organizací od vzniku prvních z nich po dnešek. Část práce je věnovaná rozdělení mezinárodních organizací podle typů a rozsahu členství v nich, cílů, působnosti, doby trvání a obsahu činnosti jednotlivých organizací. Rovněž je zde rozebraná tematika mezinárodních organizací a jejich vliv a význam na fungování České republiky.

ABSTRACT

DIARTOVÁ, N. *International organizations*: Bachelors work, České Budejovice : The College of European and Regional Studies (VŠERS), o. p. s, 2009, 63p, project leader Mgr. Petra Černíková.

Key words: International organization, international relationships, international cooperation, the Czech Republic

The study defines the term international organization and it describes rules defining which organizations are international. More, it deals with purpose and importance meaning of international organizations from establishment of first ones to nowadays. One part of the study deals with categorization of international organizations according to their types and range of membership, goals, spheres of activities, duration and operation contents. There is described topic of international organizations and their importance and influence upon the Czech Republic.